

SABIEDRISKO PAKALPOJUMU REGULĒŠANAS KOMISIJA

Ziņojums par tirgus analīzi

Eiropas Komisijas 2003. gada 11. februāra rekomendācijā par konkrētajiem preču un pakalpojumu tirgiem elektronisko sakaru nozarē, kuros var būt nepieciešama *ex ante* (apsteidzoša) regulēšana saskaņā ar Direktīvu 2002/21/EK (2003/311/EK) minētais

tirgus Nr. 7: nomāto līniju minimālā kopa

Rīga, 2006. gada novembris

Satura radītājs

1. Ievads	5
1. Ievads	5
1.1. Izmantotā terminoloģija, jēdzieni un definīcijas.....	5
1.2. Eiropas Kopienu regulējums.....	6
1.2.1. Tirgus analīzei specifiskie tiesību akti	6
1.2.2. Būtiska ietekme tirgū	6
1.2.3. Tirgus analīzes process	7
2. Pašreizējā situācija	7
2.1. Būtiskas ietekmes noteikšana likuma „Par telekomunikācijām” kontekstā	7
2.2. Noteikumi pārejai no likuma „Par telekomunikācijām” uz Elektronisko sakaru likumu	9
3. Tirgus analīzes gaita	9
3.1. Elektronisko sakaru likums.....	9
3.2. Pārejas noteikumi saskaņā ar Elektronisko sakaru likumu.....	10
3.3. Tirgus analīzes koncepcija	10
3.3.1. Konkrētā tirgus analīze	11
3.3.2. Komersantu ar būtisku ietekmi tirgū noteikšanas kritēriji.....	12
3.3.3. Kopēja dominējošā stāvokļa novērtēšana saistītajos tirgos	16
3.4. Noteikumi	16
3.4.1. Noteikumi par konsultāciju kārtību ar tirgus dalībniekiem	17
3.4.2. Noteikumi par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību	17
3.5. Informācijas vākšana	19
3.5.1. Izmantotā informācija	19
3.5.2. Noteikumu par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību 1. pielikums	19
3.5.3. Noteikumu par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību 2. pielikums	20
3.5.4. Papildus informācijas vākšana.....	23
3.6. Prioritāri analizējamie tirgi	24
3.6.1. Rekomendācijā minētie tirgi	24
3.6.2. Konsultāciju dokuments.....	25
3.6.4. Konsultējamie jautājumi.....	26
3.6.3. Konsultāciju rezultāti.....	27
4. Konkrētais tirgus.....	28
4.1. Ievads	28
4.2. Kādi elektronisko sakaru pakalpojumi iekļaujami nomāto līniju minimālās kopas tirgū?.....	28
4.2.1. ATM VPN tehnoloģija.....	29
4.2.2. IP VPN tehnoloģija.....	30
4.2.3. Ethernet protokols.....	31
4.2.4. SDSL.....	31
4.2.5. ADSL	32
4.2.6. Datu pārraides pakalpojumi izmantojot kabeļtelevīzijas tīklu.....	32
4.2.7. Kopsavilkums	32
4.3. Vai dažādu joslas platumu (Bandwidth) nomātās līnijas tiek iekļautas vienā tirgū?	33
4.4. Vai analogās un ciparu līnijas tiek iekļautas vienā tirgū?.....	34

4.5. Vai iekšzemes un starptautiskās nomātās līnijas tiek iekļautas vienā tirgū?	35
4.6. Tirgus ģeogrāfiskais novērtējums.	36
4.7. Tirgus definēšanas rezultāti	36
5. Nacionālā konsultācija	36
6. Konkurences padomes viedoklis.....	36
7. Konkrētā tirgus analīze	36
7.1. Tirgus daļa	37
7.2. Pakalpojumu cenu izmaiņas.....	38
7.3. Tehnoloģiska rakstura priekšrocības.....	38
7.4. Infrastruktūras un tīkla pārklājuma priekšrocības.....	38
7.5. Mēroga un vēriena ekonomikas priekšrocības.....	38
7.6. Vertikālā integrācija	39
7.7. Šķēršļi ienākšanai tirgū un potenciālā konkurence.....	39
7.8. Kompensējošā pirktspēja un šķēršļi galalietotāja izvēlei.....	39
7.9. Secinājumi.....	40
8. Speciālu prasību (saistību) noteikšana	40
8.1. Caurredzamības saistības	41
8.2. Tarifu regulēšanas un izmaksu aprēķināšanas saistības.....	41
8.3. Komersants ar būtisku ietekmi tirgū	42
8.3.1. SIA „Lattelecom”	42

Attēli

Attēls 1: Nomāto līniju mazumtirdzniecības tarifi 2005.gadā.....	34
Attēls 2: Tirgus daļas nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū pēc ieņēmumiem un pēc iznomāto līniju skaita.....	37

Tabulas

1. tabula: Otrā pielikuma struktūra.....	18
2. tabula: Piedāvātie pakalpojumi.....	20
3. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par bals telefoniju mobilajā elektronisko sakaru tīklā.....	20
4. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par bals telefoniju fiksētajā elektronisko sakaru tīklā.....	21
5. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par nomātām līnijām.....	21
6. tabula: Komersants, kuram jāsniedz dati par atsaistītām piekļuvēm.....	21
7. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par interneta piekļuvēm.....	21
8. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par viesabonēšanas pakalpojumiem.....	22
9. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par izplatīšanas pakalpojumiem.....	22
10. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par platjoslas piekļuvēm.....	22
11. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par piekļuvēm un izsaukumu veikšanu.....	23
12. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par starpsavienojumu pakalpojumiem mobilajā elektronisko sakaru tīklā.....	23
13. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par starpsavienojumu pakalpojumiem fiksētajā elektronisko sakaru tīklā.....	23
14. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz papildus informācija par nomāto līniju tarifiem, ieņēmumiem un līniju skaitu.....	24
15. tabula: Tirgu, kuros tiek sniegti Rekomendācijā minētie vairumtirdzniecības pakalpojumi, koncentrācija.....	26

1. Ievads

Lai veicinātu konkurenci elektronisko sakaru nozarē, Elektronisko sakaru likums (turpmāk – ESL) saskaņā ar Eiropas Kopienų (turpmāk – EK) elektronisko sakaru nozares regulējumu deleģē Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai (turpmāk – Komisija) tiesības definēt konkrētos elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus (tirgu definēšana), veikt definēto tirgu analīzi konkurences novērtēšanai šajos tirgos, lai noteiktu elektronisko sakaru komersantus (turpmāk – komersantus) ar būtisku ietekmi tirgū (būtiskas ietekmes noteikšana), kā arī piemērot, saglabāt, grozīt vai atcelt īpašas prasības (saistības) komersantiem, kuru ietekme konkrētajā tirgū atzīta par būtisku (saistību noteikšana).

1.1. Izmantotā terminoloģija, jēdzieni un definīcijas

Tirgus definēšana ir ekonomiska rakstura analīze, kurā izmanto EK administratīvo un Eiropas Kopienų Tiesas (turpmāk – ET) juridisko pieredzi.

Definējot konkrētos tirgus elektronisko sakaru nozarē, tiek analizētas komersantu veiktās darbības tirgū. ESL definē elektronisko sakaru komersantu kā komersantu, kas veic divu veidu darbības – nodrošina elektronisko sakaru tīklu vai sniedz elektronisko sakaru pakalpojumu (turpmāk – pakalpojums).

ESL definē minētās darbības šādā veidā:

- elektronisko sakaru tīkla nodrošināšana – publiskā elektronisko sakaru tīkla izveide, ierīkošana, attīstīšana, ekspluatācija, kontrole un piekļuves nodrošināšana tam;
- elektronisko sakaru pakalpojums – pakalpojums, kuru parasti nodrošina par atlīdzību un kurš pilnīgi vai galvenokārt sastāv no signālu pārraidīšanas elektronisko sakaru tīklos.

Definējot konkrētos tirgus atbilstoši konkurences tiesībām, ir jāidentificē:

- visi tie pakalpojumi, kas veido identificējamu tirgus produktu (preču vai pakalpojumu tirgi);
- ģeogrāfiskā teritorija, kurā tiek sniegtas preces vai pakalpojumi (ģeogrāfiskie tirgi).

Definējot konkrētos tirgus atbilstoši ET praksei, ir jāidentificē tirgus funkcionālais līmenis:

- tirgi, kuros produkti tiek piedāvāti vairumtirdzniecībā (vairumtirdzniecības produktu tirgi);
- tirgi, kuros produkti tiek piedāvāti mazumtirdzniecībā (mazumtirdzniecības produktu tirgi).

Elektronisko sakaru nozarē tirgus sadalījums funkcionālā līmenī tiek izmantots tādēļ, ka regulējums, ko Komisija var piemērot vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības produktu tirgiem, atšķiras. Elektronisko sakaru nozarē vairumtirdzniecības pakalpojumu tirgū tiek sniegti pakalpojumi, ko viens komersants sniedz citiem komersantiem, un parasti tā ir daļa no elektronisko sakaru tīkla nodrošināšanas – pakalpojumi, kas tiek sniegti, nodrošinot piekļuvi un starpsavienojumu vai tālākpārdošanas veikšanai. Savukārt mazumtirdzniecības pakalpojumu tirgū tiek sniegti pakalpojumi galalietotājiem. Atbilstoši ESL abonents ir fiziska vai juridiska persona, kas ir noslēgusi līgumu ar elektronisko sakaru pakalpojumu sniedzēju par konkrētu elektronisko sakaru pakalpojumu saņemšanu, bet galalietotājs ir elektronisko sakaru pakalpojumu lietotājs, kas šos pakalpojumus neizmanto elektronisko sakaru pakalpojumu nodrošināšanai citām personām.

Komisija, definējot konkrētos tirgus, izvērtē gan mazumtirdzniecības pakalpojumu tirgus, gan attiecīgos vairumtirdzniecības pakalpojumu tirgus. Komisija, veicot tirgu definēšanu un analīzi, var noteikt prioritāri analizējamus tirgus un/vai vairāku tirgu grupas (klasterus).

1.2. Eiropas Kopienu regulējums

Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 7. marta Direktīvas 2002/21/EK par kopējiem reglamentējošiem noteikumiem attiecībā uz elektronisko komunikāciju tīkliem un pakalpojumiem (pamatdirektīva) (turpmāk – Direktīva 2002/21/EK) 14., 15. un 16. pants nosaka principus, kādus Valsts pārvaldes iestādes (turpmāk – VPI) ievēro, veicot elektronisko sakaru tirgu definēšanu, analīzi un saistību piemērošanu komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū. Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 7. marta Direktīva 2002/22/EK par universālo pakalpojumu un lietotāju tiesībām attiecībā uz elektronisko sakaru tīkliem un pakalpojumiem (universālā pakalpojuma direktīva) (turpmāk – Direktīva 2002/22/EK) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 7. marta Direktīva 2002/19/EK par piekļuvi elektronisko komunikāciju tīkliem un ar tiem saistītām iekārtām un to savstarpēju savienojumu (piekļuves direktīva) (turpmāk – Direktīva 2002/19/EK) nosaka saistības (speciālas prasības) komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū.

1.2.1. Tirgus analīzei specifiskie tiesību akti

2002. gada 11. jūlijā Eiropas Komisija publicēja Komisijas vadlīnijas tirgus analīzei un būtiskas ietekmes tirgū novērtēšanai saskaņā ar Kopienas elektronisko sakaru tīklu un pakalpojumu regulēšanas pamatprincipiem (2002/C 165/03) (turpmāk – Vadlīnijas).

2003. gada 8. maijā Eiropas Komisija publicēja 2003. gada 11. februāra Rekomendāciju par konkrētajiem preču un pakalpojumu tirgiem elektronisko sakaru nozarē, kuros var būt nepieciešama *ex ante* (apsteidzoša) regulēšana saskaņā ar Direktīvu 2002/21/EK (2003/311/EK) (turpmāk – Rekomendācija).

1.2.2. Būtiska ietekme tirgū

Eiropas Kopienu regulējums nosaka, ka komersants uzskatāms par tādu, kam ir būtiska ietekme tirgū, ja tas individuāli vai kopā ar citiem bauda stāvokli, kas ir līdzvērtīgs dominējošam stāvoklim, t.i., ekonomiska spēka stāvoklī, kas tam līdz zināmam līmenim ļauj rīkoties neatkarīgi no konkurentiem, lietotājiem un galalietotājiem.

VPI izvērtē, vai vismaz divi komersanti atrodas dominējošā stāvoklī tirgū, darbojas saskaņā ar Eiropas Kopienas tiesību aktiem un pēc iespējas ņem vērā Vadlīnijas par tirgus analīzi un būtiskas ietekmes tirgū novērtējumu. Kritēriji, ko izmanto, veicot novērtēšanu, ir izklāstīti Direktīvas 2002/21/EK 2. pielikumā.

Ja komersantam ir būtiska ietekme konkrētajā tirgū, var uzskatīt, ka tam ir būtiska ietekme cieši saistītā tirgū, ja saikne starp šiem diviem tirgiem ir tāda, kas ļauj ietekmi, kas ir vienā tirgū, paplašināt uz otru tirgu, tādējādi nostiprinot komersanta ietekmi tirgū.

1.2.3. Tirgus analīzes process

Rekomendācija saskaņā ar Direktīvas 2002/21/EK 1. pielikumu nosaka tos preču un pakalpojumu tirgus elektronisko sakaru nozarē, kuru raksturojums var būt tāds, kas dod pamatu minēto reglamentējošo pienākumu uzlikšanai saskaņā ar Direktīvu 2002/19/EK un Direktīvu 2002/22/EK, nekavējot tirgus attīstību, un kurus īpašos gadījumos var noteikt saskaņā ar konkurences tiesībām. Eiropas Komisija nosaka tirgus saskaņā ar konkurences tiesību principiem. Eiropas Komisija regulāri pārskata Rekomendāciju.

VPI, ņemot vērā Rekomendāciju un Vadlīnijas, saskaņā ar konkurences tiesību principiem nosaka konkrētos tirgus, kas atbilst apstākļiem valstī, jo īpaši attiecīgos ģeogrāfiskos tirgus. VPI pirms to tirgu noteikšanas, kas atšķiras no tiem, kas noteikti Rekomendācijā, veic Direktīvas 2002/21/EK 6. un 7. pantā minētās procedūras. Pēc konsultācijām ar VPI Eiropas Komisija var pieņemt lēmumu, ar kuru nosaka starpnacionālu tirgu.

Pēc Rekomendācijas vai jebkādu tās grozījumu pieņemšanas VPI nekavējoties veic attiecīgo tirgu analīzi, ņemot vērā Vadlīnijas.

Ja VPI saskaņā ar Direktīvas 2002/22/EK 16., 17., 18. vai 19. panta vai Direktīvas 2002/19/EK 7. vai 8. panta prasībām ir jānosaka, vai uzlikt, saglabāt, grozīt vai atcelt pienākumus komersantiem, tā nosaka, vai konkrētajā tirgū pastāv efektīva konkurence. Ja VPI secina, ka tirgū pastāv efektīva konkurence, tā neuzliek vai atceļ saistības (speciālas prasības) komersantiem. Ja VPI nosaka, ka tirgū nepastāv efektīva konkurence, tā nosaka komersantus, kam ir būtiska ietekme minētajā tirgū, un VPI šādiem komersantiem piemēro atbilstošas saistības (speciālas prasības) vai saglabā vai groza šādas saistības, ja tādas jau pastāv.

2. Pašreizējā situācija¹

2.1. *Būtiskas ietekmes noteikšana likuma „Par telekomunikācijām” kontekstā*

2001. gada 30. novembrī stājās spēkā likums „Par telekomunikācijām” (turpmāk – Likums), kurš izstrādāts saskaņā ar 1998. gada Eiropas Kopienas telekomunikāciju regulēšanas ietvaru. Likuma mērķis:

1. veicināt telekomunikāciju attīstību Latvijas Republikas teritorijā;
2. veicināt konkurences attīstību telekomunikāciju pakalpojumu tirgū;
3. veicināt jaunu telekomunikāciju pakalpojumu veidošanu;
4. noteikt tiesiskās attiecības telekomunikāciju pakalpojumu sniegšanā;
5. nodrošināt telekomunikāciju pakalpojumu lietotāju, publisko telekomunikāciju tīklu operatoru un telekomunikāciju pakalpojumu sniedzēju interešu aizsardzību tirgus ekonomikas apstākļos;
6. veicināt universālā telekomunikāciju pakalpojuma pieejamību.

Noteikto mērķu sasniegšanai Likums nosaka virkni pasākumu konkurences veicināšanai telekomunikāciju pakalpojumu tirgū pēc tirgus atvēršanas konkurencei 2003. gada 1. janvārī.

Komisija izstrādājusi vairākus tiesību aktus, lai ieviestu nepieciešamos pasākumus komersantu ar būtisku ietekmi tirgū noteikšanai. Komisija saskaņā ar Likumu apstiprinājusi procedūru un kritērijus komersantu ar būtisku ietekmi tirgū atzīšanai ar 2002. gada 16. maija padomes lēmumu Nr.27 „Noteikumi telekomunikāciju

¹ Ziņojuma otrajā nodaļā lietotie termini atbilst likumā „Par telekomunikācijām” lietotajiem terminiem

uzņēmumu ar būtisku ietekmi tirgū atzīšanai”, papildus ieviešot iespēju atzīt komersantu grupas būtisku ietekmi tirgū. Likums definē komersantu ar būtisku ietekmi tirgū kā „publiskā telekomunikāciju tīkla operators vai pakalpojumu sniedzējs, kura ietekmi konkrētā tirgū Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija ir atzinusi par būtisku”.

Atbilstoši Likumam tie komersanti, kuru ietekmi Komisija atzinusi kā būtisku, ievēro tiem Komisijas noteiktās saistības (speciālas prasības). Komisijas padome ar 2002. gada 3. decembra lēmumu Nr.139 apstiprināja „Noteikumus par speciālām prasībām telekomunikāciju uzņēmumiem ar būtisku ietekmi tirgū”. Saskaņā ar šiem noteikumiem komersanti ar būtisku ietekmi fiksēto balss telefonijas pakalpojumu tirgū ievēro šādas speciālās prasības:

1. tuvināt fiksētās balss telefonijas pakalpojumu tarifus izmaksām saskaņā ar Komisijas metodiku „Telekomunikāciju pakalpojumu tarifu aprēķināšanas metodika”;
2. nodrošināt piekļuvi citu, ar šo telekomunikāciju tīklu savienotu, publiski pieejamu telekomunikāciju pakalpojumu sniedzēju komutācijas pakalpojumiem saskaņā ar Komisijas noteiktiem termiņiem;
3. saskaņā ar Regulatora lēmumu sniegt universālo telekomunikāciju pakalpojumu;
4. saskaņā ar Regulatora lēmumu nodrošināt īpašos tehniskos nosacījumus telekomunikāciju pakalpojumu sniegšanai invalīdiem;
5. nodrošināt komersantiem atsaistītu pieeju piekļuves tīklam un ar to saistītām iekārtām, kā arī tuvināt šo pakalpojumu tarifus izmaksām.

Iepriekš minētās saistības attiecas arī uz tiem komersantiem ar būtisku ietekmi fiksēto balss telefonijas pakalpojumu tirgū, kuri sniedz publiskos taksofonu pakalpojumus.

Komersanti ar būtisku ietekmi nomāto līniju pakalpojumu tirgū ievēro šādas speciālās prasības:

1. tuvināt nomāto līniju pakalpojumu tarifus izmaksām saskaņā ar Regulatora metodiku „Telekomunikāciju pakalpojumu tarifu aprēķināšanas metodika”;
2. publicēt nomāto līniju pakalpojumu pamatpiedāvājumu;
3. ievērot Regulatora noteikumus „Noteikumi par telekomunikāciju pakalpojumu lietotājiem piedāvājamo nomāto līniju pakalpojumu kopu”.

Komersanti ar būtisku ietekmi starpsavienojumu pakalpojumu tirgū ievēro šādas speciālās prasības:

1. nodrošināt sava publiskā telekomunikāciju tīkla savienošana ar citiem publiskajiem telekomunikāciju tīkliem;
2. nodrošināt telekomunikāciju pakalpojumu sniedzēju pieprasījumus attiecībā uz īpašo piekļuvi;
3. izstrādāt, iesniegt Regulatoram apstiprināšanai un publicēt starpsavienojumu pamatpiedāvājumu;
4. izstrādāt un publicēt piedāvājumus komerciālām sarunām ar citu publisko telekomunikāciju tīklu operatoriem;
5. sniegt Regulatoram informāciju par īpašās piekļuves līgumiem;

6. nodrošināt, ka starpsavienojumu vai īpašās piekļuves pakalpojumu tarifi ir nediskriminējoši visos starpsavienojumu vai īpašās piekļuves līgumos;
7. ievērot Regulatora noteikumus „Telekomunikāciju tīklu savstarpējās savienošanas tehniskie noteikumi operatora izvēles pakalpojumam”;
8. līdz katra mēneša 10. datumam sniegt Regulatoram informāciju par iepriekšējā mēnesī reģistrētajiem starpsavienojuma sarunu pieteikumiem, uzsāktajām starpsavienojuma sarunām un to norises gaitu.

2.2. Noteikumi pārejai no likuma „Par telekomunikācijām” uz Elektronisko sakaru likumu

Atbilstoši ESL Komisija veiks elektronisko sakaru tirgus analīzi un komersantu ar būtisku ietekmi noteikšanu, ņemot vērā konkurences tiesību principus. Lai nodrošinātu netraucētu tirgus attīstību periodā līdz jaunas tirgus analīzes veikšanai, ESL pārejas noteikumu 10.¹ punkts nosaka, ka saskaņā ar likumu “Par telekomunikācijām” komersantam noteiktās saistības (speciālās prasības) ir saistošas, un tam ir pienākums tās pildīt līdz brīdim, kad Komisija ir noteikusi komersanta saistības (speciālās prasības) ESL noteiktajā kārtībā.

Turklāt saskaņā ar ESL pārejas noteikumu 9. punktu tie komersanti, kurus Komisija pirms šā likuma spēkā stāšanās dienas ir noteikusi par komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū, uzskatāmi par komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū šā likuma izpratnē līdz brīdim, kad Komisija nosaka komersantus ar būtisku ietekmi tirgū ESL paredzētajā kārtībā.

3. Tirgus analīzes gaita

3.1. Elektronisko sakaru likums

Tirgus definēšanas un analīzes process pamatojas uz ESL, kas ir spēkā no 2004. gada 1. decembra:

1. ESL 1. panta 7. punkts paredz, ka būtiska ietekme tirgū ir tāds komersanta stāvoklis tirgū, kas līdzvērtīgs dominējošam stāvoklim.
2. Ņemot vērā komersantu sniegto informāciju un elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus analīzes rezultātus, Komisija saskaņā ar ESL 31. panta otro daļu nosaka, vai konkrētajā tirgū ir efektīva konkurence. Ja tirgus analīzes rezultātā Komisija konstatē, ka tirgū nav efektīvas konkurences, tā pieņem lēmumu par analīzes rezultātā konstatētajām problēmām adekvātu un samērīgu speciālu jaunu prasību piemērošanu vai iepriekš piemērotu saistību saglabāšanu, grozīšanu vai atcelšanu komersantiem Komisijas noteiktajā kārtībā. Saskaņā ar ESL 31. panta trešo daļu, ja Komisija konstatē, ka tirgū pastāv efektīva konkurence, tā nepiemēro vai atceļ speciālās prasības komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū. Saskaņā ar ESL 31. panta ceturto daļu, ja Komisija konstatē, ka tirgū nepastāv efektīva konkurence, tā saskaņā ar ESL 29. pantu nosaka komersantus, kuriem šajā tirgū ir būtiska ietekme.
3. ESL 29. panta pirmā daļa nosaka, ka Komisija pēc elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus definēšanas un tirgus analīzes var noteikt komersantus, kuriem ir būtiska ietekme konkrētā tirgū. Komisija savu lēmumu pārskata ik reizi, kad tiek veikta elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus definēšana

un tirgus analīze. Komisija var atzīt, ka komersantam ir būtiska ietekme tirgū, ja tas individuāli vai kopā ar citiem komersantiem šajā tirgū atrodas tādā stāvoklī, kas ir līdzvērtīgs dominējošam stāvoklim, tas ir, ekonomiska spēka stāvoklī, kas tam līdz zināmam līmenim ļauj rīkoties neatkarīgi no galalietotājiem.

4. Izvērtējot, vai viens vai vairāki komersanti ir dominējošā stāvoklī tirgū, Komisija ievēro Eiropas Komisijas izstrādātas tirgus analīzes un būtiskas ietekmes tirgū novērtēšanas vadlīnijas.
5. ESL 29. panta trešā daļa paredz, ka komersantam, kuram ir būtiska ietekme atsevišķā tirgū, var būt būtiska ietekme arī saistītā tirgū, ja saikne starp šiem diviem tirgiem ļauj ietekmi vienā tirgū paplašināt uz otru (saistīto) tirgu, tādējādi nostiprinot komersanta ietekmi tirgū.
6. ESL 30. panta pirmā daļa paredz, ka Komisija, ievērojot elektronisko sakaru pakalpojumu ģeogrāfisko dalījumu un citus valstī esošus īpašus apstākļus, kā arī Eiropas Komisijas rekomendāciju par konkrētajiem preču un pakalpojumu tirgiem elektronisko sakaru nozarē, nosaka konkrētos elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus. ESL 30. panta otrā daļa paredz, ka, nosakot konkrētos elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus, Komisija konsultējas ar ieinteresētajiem komersantiem Komisijas noteiktajā konsultāciju kārtībā.
7. Saskaņā ar ESL 30. panta otro daļu, nosakot no Eiropas Komisijas Rekomendācijā minētajiem tirgiem atšķirīgus tirgus, Komisija pirms attiecīga lēmuma pieņemšanas konsultējas ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu regulatoriem un lēmuma projektu saskaņo ar Eiropas Komisiju.

3.2. Pārejas noteikumi saskaņā ar Elektronisko sakaru likumu

Tie komersanti, kurus Komisija pirms šā likuma spēkā stāšanās dienas ir noteikusi par komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū, saskaņā ar ESL pārejas noteikumu 9. punktu uzskatāmi par komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū ESL izpratnē līdz brīdim, kad Komisija nosaka komersantus ar būtisku ietekmi tirgū ESL paredzētajā kārtībā. ESL pārejas noteikumu 10.¹ punkts nosaka, ka saskaņā ar likumu „Par telekomunikācijām” komersantam noteiktās saistības (speciālās prasības) ir saistošas, un tam ir pienākums tās pildīt līdz brīdim, kad Komisija ir noteikusi komersanta saistības (speciālās prasības) ESL noteiktajā kārtībā.

3.3. Tirgus analīzes koncepcija

Komisija 2005. gada maijā publicēja savā tīmekļa vietnē elektronisko sakaru tirgus analīzes koncepciju (turpmāk – koncepcija). Šī koncepcija skaidro Komisijas pieeju konkrēto tirgu noteikšanai, konkurences un tās efektivitātes novērtēšanai noteiktajos tirgos, komersantu ar būtisku ietekmi tirgū noteikšanai un saistību noteikšanai šiem komersantiem. Vienlaicīgi koncepcijas nolūks ir sekmēt tirgus dalībnieku un lietotāju iesaistīšanos minēto procedūru piemērošanā un ieviešanā.

Koncepcijā ir norādīts, kādā veidā Komisija plāno veikt konkrētā tirgus izpēti konkurences apstākļu novērtēšanai.

3.3.1. Konkrētā tirgus analīze

Šīs analīzes mērķis ir novērtēt konkurences situāciju apstākļos, kad viens vai vairāki komersanti jau darbojas tirgū vai dotajā analizējamā laika periodā vēlas ienākt tirgū (statiskā konkurences analīze), kā arī novērtēt to, vai vērtējamā laika periodā tirgū sagaidāmas būtiskas izmaiņas (dinamiskā konkurences analīze).

Konkurences apstākļu analīzei tiek pētīti šādi aspekti:

- vai pastāv pastāvīgas augstas barjeras ienākšanai konkrētajā tirgū;
- vai, pamatojoties uz tirgus parametriem, konkrētajā tirgū vērojamas efektīvas konkurences pazīmes.

Konkrētā tirgus definēšanai nepieciešama pozitīva atbilde uz pirmo jautājumu un negatīva atbilde uz otro.

Komisija, novērtējot konkurences apstākļus, izmanto vienu no šādiem nosacījumiem:

- eksistējošais konkrētā tirgus un konkrēto mazumtirdzniecības pakalpojumu un attiecīgi vairumtirdzniecības pakalpojumu tirgu regulējums tiek atcelts (*green field approach*)²;
- apskatāmajā laika periodā netiek mainīts pastāvošais regulējums.

Barjeras ienākšanai tirgū

Paredzēt izsmeltošu uzskaitījumu iespējamām barjerām ienākšanai tirgū nav iespējams. Galvenokārt šīs barjeras veido tirgus strukturālās īpatnības (strukturālās barjeras) vai normatīvās un regulējošās vides ierobežojumi (normatīvās barjeras). Ja definētajam tirgum jebkura no šīm barjerām tiek atzīta par augstu un pastāvīgu, tad tiek uzskatīts, ka pastāv barjera ienākšanai šajā tirgū.

Barjeras ienākšanai tirgū tiek analizētas arī attiecībā pret tiem pakalpojumu sniedzējiem, kas darbojas elektronisko sakaru tirgū, bet nesniedz pakalpojumus konkrētajā tirgū. Citi komersanti analizē parasti netiek ietverti, jo var pieņemt, ka pat tie, kuriem varētu būt interese darboties elektronisko sakaru tirgū, to nespēj sakarā ar nozarē pastāvošajām barjerām ienākšanai tirgū.

Pastāvīgas augstas strukturālās barjeras novērojamas galvenokārt tad, ja dažādu iemeslu dēļ pastāv asimetriski nosacījumi esošajiem tirgus dalībniekiem un tiem, kas vēlas ienākt tirgū, un ja šie apstākļi apskatāmajā laika periodā nav novēršami.

Strukturālo barjeru galvenie cēloņi ir šādi:

- ja tirgū ir pakalpojumu sniedzējs, kas ir sasniedzis tādu mēroga (*scope and scale*) ekonomiku, kas ļauj nodrošināt efektīvāku pakalpojumu sniegšanu;
- ja ieešanai tirgū nepieciešamas ievērojamas investīcijas, kas nav atgūstamas pietiekami īsā laikā, bet priekšlaicīga aiziešana no tirgus rada zaudējumus (neatgūstamās izmaksas (*sunk costs*));
- ja vienu vai vairākas pakalpojuma komponentes jeb tīkla resursus, kas nepieciešami jaunienācēja pakalpojumu sniegšanai, vai nu pakalpojuma uzsākšanas brīdī vai ilgstoši pirms tam izmanto tajā pašā tirgū strādājošs pakalpojumu sniedzējs, kas nodrošina jaunienācēja darbību (atkarība no pakalpojumu sniedzēja). Šī situācija veidojas tādēļ, ka elektronisko sakaru tīkla infrastruktūras dublēšana nav ekonomiski izdevīga vai arī pakalpojuma sniedzējs vispār nesniedz šos pakalpojumus vai dara to nelabvēlīgos apstākļos.

² Šeit un turpmāk iekavās slīprakstā ievietota termina vai definīcijas angļiskā versija

Komisija izvērtē iepriekš aprakstīto barjeru nozīmību konkrētajos tirgos visos gadījumos, kad tās pastāv. Citu strukturālo barjeru detalizētu novērtējumu Komisija veic tikai tad, ja šīs barjeras tiek identificētas kā ilgstoši pastāvošas.

Ilgstoši pastāvošas normatīvās barjeras ir uzskatāmas par būtiskām tajos gadījumos, kad normatīvo aktu dēļ vai regulējošo institūciju normatīvo aktu piemērošanas prakses dēļ pastāv ilgstoši asimetriski nosacījumi tiem komersantiem, kas darbojas tirgū, un tiem, kas šajā tirgū vēlas ienākt, un ja analizējamajā laika periodā šī asimetrija netiks novērsta.

Komisija vērtē normatīvo barjeru esamību konkrētajos tirgos visos gadījumos, kad šīs barjeras ilgstoši pastāv. Tās normatīvās barjeras, ko Komisija neidentificē kā ilgstoši pastāvošas, Komisija analizē neņem vērā, bet var tikt novērtēta to ierobežojošā ietekme.

Komisija, pieņemot lēmumu par barjerām ienākšanai tirgū, uzskaita arī tos apstākļus un ierobežojumus, kuri analīzes rezultātā netiek atzīti par strukturālām vai normatīvām barjerām, ja tie iespaido pieņemamo lēmumu, un kuru esamību Komisija atzīst par būtisku.

Efektīvas konkurences novērtējums

Lai novērtētu efektīvas konkurences esamību konkrētajā tirgū, Komisija, izmantojot tirgu raksturojošos parametrus, papildus ņem vērā šādus aspektus:

- konkrētā tirgus dalībnieku skaitu un potenciālo jauno komersantu skaitu, kas uzsākuši darbību elektronisko sakaru tirgū, bet nestrādā konkrētajā tirgū;
- konkrētā tirgus dalībnieku tirgus daļas, šo dalībnieku savstarpējo saistību un iepriekšējo darbību, kā arī tuvākajā laikā prognozējamo darbību un izmaiņas;
- konkrētajā tirgū sniegtā pakalpojuma tehniskos un tehnoloģiskos parametrus.

Komisija var novērtēt arī citus aspektus, ja Komisija atzīst, ka tie var būtiski iespaidot pieņemamo lēmumu. Šādi aspekti var būt konkrētajā tirgū sniegto pakalpojumu cenu elastība, pakalpojumu cenu struktūra u.c.

Uzskatāms, ka tirgū pastāv efektīva konkurence, ja, nepiemērojot ESL deleģētos Komisijas noteiktos regulēšanas pasākumus (speciālas prasības komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū), tirgus analizējamā laika periodā spēj sasniegt paredzētos mērķus pašregulēšanās rezultātā.

3.3.2. Komersantu ar būtisku ietekmi tirgū noteikšanas kritēriji

Tirgus daļa

Tirgus daļas (*Market Share*) novērtējumam Komisija izmanto:

- kopējo pakalpojuma pārdošanas apgrozījumu konkrētajā tirgū;
- citu pakalpojuma apjomu raksturojošu informāciju, t.sk. noslodzi (*traffic*), joslas platumu (*bandwidth*), pieslēguma punktu skaitu, abonentu skaitu u.tml.

Pakalpojuma pārdošanas apgrozījums tirgus daļas novērtējumam visefektīvāk izmantojams tādēļ, ka atbilstošie pakalpojumi tirgū atšķiras, galvenokārt ar atšķirīgu pakalpojumu cenu struktūru (piemēram, pakalpojumu tarifu atšķirības dienas un nakts stundās, dažādas tarifu paketes, tarifu atlaides u.c.).

Mazumtirdzniecības pakalpojumu pārdošanas kopējo apgrozījumu veido ieņēmumi no abonētu un lietotāju apmaksātajiem rēķiniem un pakalpojumu tālākas pārdošanas ieņēmumi.

Vairumtirdzniecības pakalpojumu pārdošanas kopējo apgrozījumu veido ieņēmumi no citiem pakalpojumu sniedzējiem pārdotajiem pakalpojumiem, bet Komisija īpašos gadījumos var ietvert analizē arī ieņēmumus no:

1. darbības, ko neveido tikai elektronisko sakaru tīkla pakalpojumu sniegšana;
2. noteiktā veidā definētiem iekšējiem pakalpojumiem (*self-service*);
3. cita veida komercdarbības.

Būtiskas ietekmes tirgū statuss parasti nav nosakāms komersantiem ar mazāku tirgus daļu kā 25%, bet ir pamats šo statusu attiecināt uz komersantiem, kuru tirgus daļa pārsniedz 40%. Būtiska pazīme, ka komersantam ir nosakāma būtiska ietekme tirgū, ja tā daļa analizējamā tirgū sasniedz 50% vai vairāk. Komersanta tirgus daļas lielums analizējamā tirgū nav vienīgais faktors, ko Komisija ievēro komersanta būtiskas ietekmes tirgū statusa noteikšanai.

Komisijas vērtējumā tiek ietvertas arī komersantu tirgus daļas izmaiņas laikā (dinamika), bet jāpiemin, ka pat komersanta tirgus daļas samazināšanās analizējamā laika periodā var nebūt pietiekams nosacījums, lai citu konkurenci ierobežojošo faktoru dēļ tam netiktu atzīts būtiskas ietekmes tirgū statuss.

Citi kritēriji

Ņemot vērā situāciju tirgū, saskaņā ar Vadlīniju 78. punktu Komisija, var ņemt vērā arī citus kritērijus, lai analizētu tirgu un novērtētu komersanta īpatsvaru.

Komersanta lielums (īpatsvars tirgū)

Komisija komersantu īpatsvara (*Significant Size of the Undertaking*) noteikšanai tirgū izmanto komersantu aktīvu, naudas plūsmas un ieņēmumu un peļņas rādītāju vērtējumu, kas iegūti, analizējot komersantu gada pārskatus un komersantu sniegto informāciju analizējamā laika periodā.

Kontrole pār būtisku infrastruktūru

Ar būtisku infrastruktūru tiek saprasts komersanta kontrolēts elektronisko sakaru tīkls, elektronisko sakaru tīkla daļas jeb tīkla komponentes, ko nav iespējams salīdzinoši viegli dublēt (*Control of Infrastructure not Easily Duplicated*) un kas nodrošina pakalpojumu sniegšanu vērtējamajā konkrētajā tirgū. Komersanta kontrole pār būtisku infrastruktūru izpaužas kā īpašumtiesības uz to, valdījums vai tieša vai netieša ietekme uz visu infrastruktūru jeb tās daļu vai daļām.

Komisija izvērtē, vai komersanta kontrolēto būtisko infrastruktūru nav iespējams dublēt veiksmīgai pakalpojumu sniegšanai pietiekoši ātri tehnisku iemeslu un/vai tirgū pastāvošu normatīvo vai strukturālo barjeru dēļ, kas dod iespēju izmantot kontrolēto infrastruktūru citu tirgus dalībnieku komercdarbības kavēšanai vai ierobežošanai. Kontrole pār būtisku infrastruktūru var stipri ietekmēt gan vairumtirdzniecības, gan mazumtirdzniecības pakalpojumu sniegšanu.

Tehnoloģiska rakstura priekšrocības vai pārākums

Komersanta tehnoloģiska rakstura priekšrocības vai pārākums (*Technological Advantage or Superiority*) izpaužas kā spēja sniegt pakalpojumus efektīvāk vai lietotāja spēja saņemt jaunus papildu pakalpojumus vienkāršākā veidā un par zemāku

cenu. Tehnoloģiska pārākuma vērtējumā Komisija var ietvert izmaksas zinātniskajiem pētījumiem vai jaunu produktu attīstībai attiecībā pret komersanta ieņēmumiem jeb aktīviem, ja šīs izmaksas ir zināmas.

Nepietiekama kompensējoša pirktspēja vai tās trūkums

Nepietiekama kompensējoša (jeb atsveroša) pirktspēja vai tās trūkums (*Lack or Low Level of Countervailing Buying Power*) tirgū izpaužas kā lielo lietotāju jeb abonentu spēja pirkt pakalpojumu tādos apjomos no dominējošiem tirgus dalībniekiem, ka tie var ietekmēt pakalpojumu pārdošanas cenu. Šis faktors ir būtiskāks mazumtirdzniecības pakalpojumu tirgu atsevišķos segmentos, un tā vērtēšanā Komisija var analizēt lielāko lietotāju relatīvo skaitu, galalietotāju izmaksas pārējai pie cita komersanta, lietotājiem pieejamo informāciju par dažādu komersantu sniegtajiem pakalpojumiem, to tarifiem, lietotāju iespējām tos salīdzināt.

Privileģēta vai viegla pieeja kapitālu tirgiem un finanšu resursiem

Pakalpojumu sniegšanas infrastruktūras izveidei elektronisko sakaru nozarē ir nepieciešamas būtiskas investīcijas, tāpēc komersantiem piekļuve finanšu resursiem ir nozīmīga, bet šo investīciju atmaksāšanās laiks salīdzinājumā ar tirgus analīzē vērtējamo laika periodu parasti nav pietiekams.

Komisija, izvērtējot komersantu iespējas piekļūt kapitālu tirgiem un finanšu resursiem (*Easy or Privileged Access to Capital Markets and Financial Resources*), var ņemt vērā tos pašus kritērijus, ko finanšu institūcijas, kas izsniedz komersantiem kapitāla aizdevumus – to tirgus daļu, pamatlīdzekļu vērtību, finanšu un peļņas rādītājus, īpašnieku struktūru, korporatīvo stratēģiju, reputāciju, menedžmenta efektivitāti u.c.

Pakalpojumu sasaistīšana (pakalpojumu dažādošana)

Pakalpojumu sasaistīšana (*Bundling of Services, Service Diversification*) pamatā notiek gadījumos, ja:

- pakalpojumu, kas tiek sniegts konkrētajā tirgū, ekskluzīvi iespējams lietot tikai vienā paketē ar citu pakalpojumu, kas var attiekties uz citu konkrēto tirgu;
- pakalpojumu, kas tiek sniegts konkrētajā tirgū, iespējams lietot vienotā paketē ar labākiem nosacījumiem nekā dotajam pakalpojumam kopā ar citu pakalpojumu, kas var attiekties uz citu konkrēto tirgu.

Pakalpojumu sasaistīšana jo īpaši rada konkurences problēmas gadījumos, ja kāds no pakalpojumiem ir inovatīvs pakalpojums tirgū, kurā konkurē divi komersanti, un šis tirgus attīstās efektīvas konkurences virzienā, bet pakalpojumu sniedzēji ir atkarīgi no cita pakalpojuma, vienu no kuriem spēj nodrošināt tikai komersants ar būtisku ietekmi vai šis komersants pakalpojumu spēj nodrošināt ar labākiem nosacījumiem. Pakalpojumu sasaistīšanas novērtēšanai Komisija var izmantot datus par komersantu ieņēmumiem no dažādiem pakalpojumiem un to cenām, kā arī liela mēroga ekonomiku un liela apjoma ekonomiku raksturojošos rādītājus.

Mēroga ekonomika

Mēroga ekonomikas (*Economy of Scale*) pazīmes tirgū novēro, ja pakalpojuma vienības izmaksu pieaugums samazinās, pieaugot pakalpojumu apjomam, un otrādi (piemēram, elektronisko sakaru tīkla infrastruktūra, kuras izveidošanai raksturīgas lielas fiksētās izmaksas, tiek efektīvāk un optimālāk izmantota, ja sniegto pakalpojumu apjoms ir lielāks).

Mēroga ekonomiku raksturo komersanta tirgus daļa, tā īpatsvars tirgū, pakalpojumu dažādošanas iespējas un izmaksu attiecības (piemēram, fiksēto izmaksu attiecība pret kopējām izmaksām).

Apjoma ekonomika

Apjoma ekonomikas (*Economy of Scope*) pazīmes tirgū novēro, ja dažādu pakalpojumu nodrošināšana vienā procesā ir lētāka nekā katra šī pakalpojuma individuāla nodrošināšana (piemēram, dažādu elektronisko sakaru pakalpojumu sniegšana, izmantojot vienu infrastruktūru).

Apjoma ekonomiku raksturo komersanta tirgus daļa, tā īpatsvars tirgū un pakalpojumu dažādošanas iespējas.

Komersantu vai komersantu grupas vertikāla integrācija

Komersantu vai komersantu grupas vertikālas integrācijas (*Vertically Integrated Undertaking, Group of Undertakings*) tirgū pazīmes novēro, ja tie paši komersanti nodrošina pakalpojumu sniegšanu vērtību ķēdes dažādos (gan augšējos, gan zemākajos) posmos.

Komersantu vertikālu integrāciju raksturo informācija par īpašumu un kontroles attiecībām tirgū.

Attīstīts sadales un pārdošanas tīkls

Attīstīts sadales un pārdošanas tīkls (*Advanced Distribution and Sales Network*) ir svarīgs priekšnoteikums pakalpojumu, it īpaši mazumtirdzniecības pakalpojumu, sniegšanai, un tas dod iespēju tos pārdot efektīvāk (ar zemākām izmaksām) un vairāk ietekmēt galalietotāju izvēli.

Attīstītu sadales un pārdošanas tīklu raksturo:

- pakalpojuma sniedzēja izmantoto galalietotāju apkalpošanas punktu veidi un skaits;
- tālākas pakalpojumu pārdošanas līgumu skaits un šo līgumu nosacījumi ar citiem komersantiem;
- komersanta pakalpojumu pārdošanu veicinošo līgumu skaits ar komersantiem, kas strādā citos konkrētajos tirgos, tirgos, kas nav definēti kā konkrētie tirgi, un citās nozarēs (ārpus elektronisko sakaru tirgiem).

Potenciālas konkurences trūkums, barjeras ienākšanai tirgū vai ekspansijai

Potenciālas konkurences trūkumu, barjeras ienākšanai vai ekspansijai tirgū (*Lack of Potential Competition, Barriers to Market Entry or Expansion*), kā izklāstīts iepriekšējā nodaļā, nosaka, analizējot strukturālās un normatīvās barjeras konkurencei, kā arī komersantu darbību tirgū, kas izpaužas kā komersantu stratēģiskā stāvokļa tirgū izmantošana (stratēģiskās barjeras).

Stratēģiskās barjeras (*Strategic Barriers*) ir pasākumi, ko komersanti, kas jau darbojas konkrētajā tirgū, izmanto potenciālo konkurentu ienākšanas tirgū kavēšanai. Stratēģiskās barjeras ir saistītas gan ar komersantu cenu politiku, piemēram, diskriminējošu cenu piemērošanu (*Price Discrimination*), nepietiekamu cenu starpību (*Price Squeeze*), šķērssubsīdijām (*Cross-financing*), gan nesaistītas ar cenām, piemēram, reklāmu karš (*Advertisement War*), investīcijas pētniecībā un attīstībā (*Investment in Research and Development*) u.c.

3.3.3. Kopēja dominējošā stāvokļa novērtēšana saistītajos tirgos

Novērtējot komersantu kopēju dominējošo stāvokli (*Assesment of Joint Dominance*) tirgos, Komisija novērtē divu vai vairāku ekonomiski un juridiski neatkarīgu komersantu darbību un izturēšanos vienā un tajā pašā konkrētajā tirgū vienā un tajā pašā laikā periodā.

Divu vai vairāku komersantu kopēju dominējošo stāvokli tirgū novēro, ja:

- starp vairākiem komersantiem konkrētajā tirgū nepastāv efektīva konkurence;
- divi vai vairāki komersanti konkrētajā tirgū kopēji atrodas dominējošā stāvoklī attiecībā pret citiem komersantiem.

Nosakot divu vai vairāku komersantu kopēju dominējošo stāvokli tirgū, Komisija var noteikt komersantu koordinētu rīcību konkrētajā tirgū pat tad, ja šie komersanti nav strukturāli jeb citādi tieši saistīti.

Komisija veic kopīga dominējošā stāvokļa izvērtēšanu diviem vai vairākiem komersantiem, ja tā papildus veiktajam novērtējumam konstatē šādu minēto pazīmju esamību analizējamā tirgū:

- tirgus nemainība (*Mature Market*);
- pieprasījuma stagnācija jeb tā nepietiekami ātrs pieaugums (*Stagnant or Moderate Growth of the Demand Side*);
- nepietiekams pieprasījuma elastīgums (*Low Elasticity of Demand*);
- produktu homogenitāti (*Homogeneous Products*);
- līdzīgas izmaksu struktūras (*Similar Cost Structures*);
- līdzīgas tirgus daļas (*Similar Market Shares*);
- tehnoloģiskas inovācijas trūkums jeb nemainīgas tehnoloģijas (*Lack of Technological Innovation or Mature Technology*);
- rezerves kapacitātes trūkums (*Absence of Excess Capacity*);
- būtiskas barjeras ienākšanai tirgū (*Significant Market Entrance Barriers*);
- nepietiekama kompensējoša pirktpēja (*Lack of Countervailing Buyer Power*);
- potenciālas konkurences trūkums (*Lack of Potential Competition*);
- neformāla vai cita veidu saistība starp komersantiem (*Various Kinds of Informal or Other Links Between the Undertakings*);
- dažāda veida represiju vai pretpasākumu piemērošana (*Retaliatory Mechanisms*);
- nepietiekama jeb neliela apjoma cenu konkurence (*Lack or Reduced Scope of Price Competition*).

3.4. Noteikumi

Lai veiktu tirgus definēšanu un tirgus analīzi, ESL deleģēja Komisijai tiesības izdot divus noteikumus:

1. Noteikumus par konsultāciju kārtību ar tirgus dalībniekiem saskaņā ar ESL 8. panta pirmās daļas 11. punktu un 30. panta otro daļu;
2. Noteikumus par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību saskaņā ar ESL 31. panta pirmo daļu.

3.4.1. Noteikumi par konsultāciju kārtību ar tirgus dalībniekiem

2005. gada 30. martā Komisijas padome ar lēmumu Nr.73 apstiprināja un 2005. gada 11. maijā ar lēmumu Nr.105 grozīja Noteikumus par konsultāciju kārtību, nosakot konkrētos elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus.

Noteikumi nosaka kārtību, kādā Komisija veic konsultācijas ar tirgus dalībniekiem ESL noteiktajos gadījumos, kā arī konsultējas ar ieinteresētajiem komersantiem, nosakot konkrētos elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus.

3.4.2. Noteikumi par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību

Ņemot vērā ESL noteikto, ka Komisija nosaka tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību, Komisijas padome 2005. gada 31. augustā ar lēmumu Nr.182 apstiprināja Noteikumus par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību (turpmāk – Noteikumi).

Pirms Noteikumu apstiprināšanas Komisija uzklauššanas sanāksmē un darba apspriedē deva ieinteresētajiem komersantiem iespēju komentēt Noteikumu projektu. Komisija izvērtēja komersantu komentārus un atbilstoši panāktajām vienošanām precizēja noteikumu projektu.

Noteikumi paredz, ka komersanti iesniedz Komisijai katru gadu līdz 1. augustam informāciju par esošā kalendārā gada 1. pusgadu un līdz 1. februārim informāciju par iepriekšējā kalendārā gada 2. pusgadu, pilnīgi un precīzi aizpildot 1. pielikumā noteikto veidlapu. 2005. gadā komersanti informāciju par 2005. gada 1. pusgadu iesniedza Komisijai līdz 2005. gada 1. oktobrim.

Komisija 1. pielikumā noteica iesniegt informāciju par ieņēmumiem, nodrošinot šādus pakalpojumus:

1. Balss telefonijas pakalpojumi (turpmāk – balss telefonija);
2. Nomāto līniju pakalpojumi (turpmāk – nomātas līnijas);
3. Atsaistītas piekļuves pakalpojumi (t.sk. pilnīgi un daļēji atsaistītas piekļuves, piekļuves datu plūsmai) (turpmāk – atsaistītas piekļuves);
4. Interneta piekļuves pakalpojumi, izņemot balss telefoniju (turpmāk – internets);
5. Latvijas Republikas teritorijā sniegtie viesabonēšanas pakalpojumi publiskajā mobilā telefona tīklā (turpmāk – viesabonēšana);
6. Radio vai televīzijas programmu izplatīšanas pakalpojumu sniegšana publiskajā elektronisko sakaru tīklā (turpmāk – izplatīšana);
7. Platjoslas piekļuves vairumtirdzniecībā (turpmāk – platjoslas piekļuves);
8. Piekļuves un izsaukumu veikšanas pakalpojumu sniegšana publiskajā mobilā telefona tīklā (turpmāk – piekļuves un izsaukumu veikšana);
9. Starpsavienojumu pakalpojumu sniegšana (turpmāk – starpsavienojums).

Turklāt Komisija noteica iesniegt informāciju par pakalpojumu sniegšanai izmantoto tīkla veidu:

- fiksētais elektronisko sakaru tīkls;
- mobilais elektronisko sakaru tīkls;
- kabeļtelevīzijas tīkls;
- satelītu elektronisko sakaru tīkls;
- satelītu mobilais elektronisko sakaru tīkls;
- radiokomunikāciju tīkls.

Komisija, izvērtējot informāciju, kuru komersanti ir iesnieguši saskaņā ar Noteikumu 5. punktu, nosaka tos komersantus, kuru attiecīgā sniegtā elektronisko sakaru pakalpojuma kopējais īpatsvars ir ne vairāk kā 95% dilstošā secībā no attiecīgā elektronisko sakaru pakalpojuma sniegšanas kopējiem ieņēmumiem un/vai kuri iesniedz Komisijai tiem nosūtītās 2. pielikuma veidlapas. Saskaņā ar Noteikumu 7. punktu Komisija nosūta 2. pielikuma veidlapas vismaz četriem komersantiem, kuru katra īpatsvars no kopējiem ieņēmumiem no attiecīgo elektronisko sakaru pakalpojumu sniegšanas dilstošā secībā ir vislielākais.

Noteikumu 2. pielikumā, izmantojot 55 veidlapas, ir apkopota gan kvantitatīva, gan kvalitatīva rakstura detalizēta informācija par noteiktu pakalpojumu sniegšanu 2003. un 2004. gadā. Kvantitatīvā informācija: par finanšu rādītājiem, īpašuma struktūru, tīklu struktūru, ģeogrāfisko pārklājumu, tarifu plāniem, lietotājiem un piekļuvju skaitu, ieņēmumiem, noslodzes, starpsavienojuma punktiem utt. Kvalitatīvā informācija: jautājumi par barjerām (strukturālajām vai normatīvajām) ienākšanai elektronisko sakaru pakalpojumu tirgos, plānotām investīcijām, galvenajiem konkurentiem, starpsavienojumu ilgumiem utt.

Komisija informācijas par pakalpojumu sniegšanu apkopošanai nolēma izmantot anketu, kurā jautājumi nav sasaistīti ar Rekomendācijā minētiem tirgiem. Saikne starp pieprasīto informāciju un Rekomendācijā minētiem tirgiem varētu ierobežot informācijas izmantošanu analīzes procesā. Gadījumā, ja jautājumi būtu iedalīti atbilstoši Rekomendācijā minētajiem tirgiem, Komisija uzskata, ka varētu izveidoties situācija, ka komersanti varētu apstrīdēt tirgus analīzes secinājumus, balstoties uz argumentu, ka Komisijai nav tiesību izmantot informāciju, kura anketā iedalīta tirgū A, lai definētu un analizētu tirgu B.

Tomēr, lai, pirmkārt, novērtētu ietekmes starp tirgiem kā vertikālo ietekmes pārvešanu, tā horizontālo ietekmes pārvešanu un, otrkārt, analizētu tādas kritērijus kā, piemēram, komersantu īpatsvars, komersanta tehnoloģiska rakstura priekšrocības vai pārkums un privileģēta pieeja kapitālu tirgiem vai finanšu resursiem, pakalpojumu sasaistīšana, Komisija izmanto visus tai pieejamos publiskos vai Komisijas rīcībā esošos datus.

1. tabula: Otrā pielikuma struktūra

1.	Vispārīgā informācija
2.	Tīkla struktūra
3.	Pakalpojumi
4.	Ieņēmumi
	Mazumtirdzniecība
5.	Fiksētais tīkls: Piekļuves nodrošināšana galalietotājiem
6.	Fiksētais tīkls: Uzsākto iekšzemes savienojumu ilgums
7.	Fiksētais tīkls: Starptautiskā noslodze
8.	Fiksētais tīkls: Starptautiskā noslodze
9.	Fiksētais tīkls: Sasaistītie un citi pakalpojumi
10.	Fiksētais tīkls: Operatora izvēle/numura saglabāšanas pakalpojums
11.	Fiksētais tīkls: Ieņēmumi
12.	Mobilais tīkls: Galalietotāji/noslodze
13.	Mobilais tīkls: Operatora izvēle/numura saglabāšanas pakalpojums
14.	Mobilais tīkls: Ieņēmumi
15.	Interneta piekļuves pakalpojumi: Abonēšana
16.	Interneta piekļuves pakalpojumi: Ieņēmumi
17.	Taksofoni

18.	Taksofoni: Ieņēmumi
19.	Nomātas līnijas: Galalietotājiem
20.	Nomātas līnijas: Ieņēmumi no galalietotājiem
21.	Radio vai televīzijas programmu izplatīšanas pakalpojumi: Abonēšana
22.	Radio vai televīzijas programmu izplatīšanas pakalpojumi: Ieņēmumi
	Vairumtirdzniecība
23.	Vairumtirdzniecības piekļuve: Piekļuves tīkls
24.	Vairumtirdzniecības piekļuve: Ieņēmumi
25.	Platjoslas pakalpojumi: Interneta piekļuve
26.	Mobilais tīkls: Viesabonēšana
27.	Mobilais tīkls: Ieņēmumi/maksājumi
28.	Starpsavienojums: Vispārīgā informācija
29.	Starpsavienojums: Starptautiskā noslodze
30.	Starpsavienojums: Iekšzemes noslodze
31.	Starpsavienojums: Ieņēmumi
32.	Starpsavienojums: Maksājumi citiem komersantiem
33.	Radio vai televīzijas programmu izplatīšanas pakalpojumi: Abonēšana
34.	Radio vai televīzijas programmu izplatīšanas pakalpojumi: Ieņēmumi
35.	Nomātas līnijas – vairumtirdzniecība
36.	Nomātas līnijas – vairumtirdzniecība: Ieņēmumi
37.	Mobilais tīkls: Piekļuves un izsaukumu veikšana
38.	Mobilais tīkls: Piekļuves un izsaukumu veikšana – ieņēmumi
39.	Mobilais tīkls: Piekļuves un izsaukumu veikšanas - noslodze

3.5. Informācijas vākšana

3.5.1. Izmantotā informācija

Komisija tirgus definēšanai un tirgus analīzei izmanto šādu informāciju:

- dati, kas iegūti, apkopojot tirgus dalībnieku atbildes uz speciālu Komisijas izstrādātu anketu jautājumiem (Noteikumu 1. un 2. pielikums);
- dati, kas netieši iegūti no lietotājiem un komersantiem tirgus analīzes rezultātā (tirgus analīzes dati);
- publiski pieejami dati, piemēram, statistikas informācija (publiskie dati);
- dati, kas ir Komisijas rīcībā, par tirgus dalībnieku (komersantu) iepriekšējo rīcību Komisijas darbības laikā (dati par tirgus dalībnieku rīcību).

3.5.2. Noteikumu par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību 1. pielikums

Komisija 2005. gada 7. septembrī nosūtīja Noteikumu 1. pielikumu visiem reģistrētajiem komersantiem (361), atgādinot viņiem par pienākumu sniegt informāciju tirgus analīzei. Noteikumos paredzētajā termiņā 159 komersanti sniedza atbildi. Komisija 2005. gada 6. oktobra vēstulē atkārtoti pieprasīja līdz 2005. gada 21. oktobrim sniegt tirgus analīzei nepieciešamo informāciju (1.pielikums). Ar 2005. gada 21. oktobra vēstuli Komisija vērsa tirgus dalībnieku uzmanību, ka saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 158.³ pantu par valsts regulējamo sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja rīcībā esošās informācijas nesniegšanu Komisijai pēc tās pieprasījuma noteiktā termiņā iestājas administratīvā atbildība normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Līdz 2005. gada 25. oktobrim 293 komersanti (81,2%) iesniedza

Komisijai pieprasīto informāciju. Pēc šī noteiktā termiņa Komisija uzsāka to komersantu pārbaudes, kas vēl nebija iesnieguši pieprasīto informāciju. Sakarā ar iespējamo pārkāpumu procedūru ierosināšanu Komisija saņēma tai nepieciešamo informāciju no vēl 32 komersantiem, un kopumā Komisijas rīcībā bija informācija no 330 komersantiem (91,41%). Pamatojoties uz šo informāciju, Komisija noteica komersantus, kuriem nosūtāms Noteikumu 2. pielikums. Izstrādājot Noteikumu 2. pielikuma veidlapas, Komisija ņēma vērā komersantu darbības rezultātus, kas apkopoti pirms Noteikumu stāšanās spēkā, tādējādi nodrošinot reprezentablu respondentu bāzi. Komisija uzskata, ka informāciju neiesniegušo komersantu dati būtiski neietekmētu tirgus definēšanas un analīzes gaitu vai secinājumus, ja arī tie tiktu iekļauti tirgus definēšanas un analīzes procesā.

Komersantu sniegtā informācija atbilstoši Komisijas iedalījumam:

2. tabula: Piedāvātie pakalpojumi

Pakalpojums	Komersantu skaits
Balss telefonija mobilajā elektronisko sakaru tīklā	4
Balss telefonija fiksētajā elektronisko sakaru tīklā	39
Nomātas līnijas	25
Atsaistītas piekļuves	1
Internets	189
Viesabonēšana	2
Izplatīšana	38
Platjoslas piekļuves	6
Piekļuves un izsaukumu veikšana	2
Starpsavienojums mobilajā elektronisko sakaru tīklā	3
Starpsavienojums fiksētajā elektronisko sakaru tīklā	21
Nesniedz vai vēl nesniedz pakalpojumus	75

3.5.3. Noteikumu par tirgus analīzei nepieciešamās informācijas apjomu un iesniegšanas kārtību 2. pielikums

Saskaņā ar Noteikumu 5. punktu Komisija, izvērtējot komersantu iesniegto informāciju, noteica tos komersantus, kuru attiecīgā sniegtā elektronisko sakaru pakalpojuma kopējais īpatsvars ir ne vairāk kā 95% dilstošā secībā no attiecīgā elektronisko sakaru pakalpojuma sniegšanas kopējiem ieņēmumiem, kuriem līdz 2005. gada 17. novembrim jāsniedz Komisijai tiem nosūtītās Noteikumu 2. pielikuma veidlapas (saskaņā ar to sniegtajiem pakalpojumiem):

- balss telefonija mobilajā elektronisko sakaru tīklā:
4 komersanti.

3. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par balss telefoniju mobilajā elektronisko sakaru tīklā

Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirgus daļa
------------	----------------	-------------

SIA	Latvijas Mobilais Telefons	
SIA	Tele2	
SIA	ZETCOM	
AS	Telekom Baltija	

- balss telefonija fiksētajā elektronisko sakaru tīklā:
4 komersanti.

4. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par balss telefoniju fiksētajā elektronisko sakaru tīklā

	Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirgus daļa
SIA	Lattelekom		
SIA	IT Group		
SIA	TELEKOMUNIKĀCIJU GRUPA		
SIA	TELE2 TELECOM		

- nomātas līnijas:
8 komersanti.

5. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par nomātām līnijām

	Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirgus daļa
SIA	Lattelekom		
BO VAS	Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs		
AS	Latvenergo		
SIA	OPTRON		
VAS	Latvijas dzelzceļš		
SIA	TELIA LATVIJA		
SIA	Radio Telecommunication Network		
SIA	MICROLINK LATVIA		

- atsaistītas piekļuves:
1 komersants.

6. tabula: Komersants, kuram jāsniedz dati par atsaistītām piekļuvēm

	Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirgus daļa
SIA	AERONAVIGĀCIJAS SERVISS		

- internets:
76 komersanti, no tiem desmit vislielākie:

7. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par interneta piekļuvēm

	Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirgus daļa
SIA	Lattelekom		
SIA	TELECENTRS		

SIA	LATNET Serviss	
SIA	MICROLINK LATVIA	
SIA	TELIA LATVIJA	
SIA	IZZI Dati	
AS	BALTICOM	
SIA	Interneta Pasaule	
VBZU BO	LATVIJAS UNIVERSITĀTES MATEMĀTIKAS UN INFORMĀTIKAS INSTITŪTS	
SIA	VERSIJA	

- viesabonēšana:
2 komersanti.

8. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par viesabonēšanas pakalpojumiem

	Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirgus daļa
SIA	Latvijas Mobilais Telefons		
SIA	Tele2		

- izplatīšanas:
16 komersanti.

9. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par izplatīšanas pakalpojumiem

	Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirgus daļa
SIA	BALTKOM TV SIA		
SIA	IZZI Com		
SIA	DAUTKOM TV		
SIA	TELEVIDEOTĪKLS		
SIA	Livas		
SIA	OSTKOM		
SIA	Livas KTV		
SIA	FAO		
SIA	Elektrons & K		
SIA	ELEKTRONS S		
SIA	RĪGAS RADIOTRANSLĀCIJA		
SIA	RADOŠĀ APVIENĪBA "MODĒMS"		
SIA	ARDI		
SIA	L.A.T.		
SIA	NOVA		
SIA	Elektrons		

- platjoslas
4 komersanti.

piekļuves:

10. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par platjoslas piekļuvēm

	Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirgus daļa
SIA	Lattelekom		
SIA	Baltcom IP		

SIA	IZZI Dati	
SIA	TALK POINT	

- piekļuves un izsaukumu veikšanas: 2 komersanti.

11. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par piekļuvēm un izsaukumu veikšanu

	Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirgus daļa
SIA	Latvijas Mobilais Telefons		
SIA	Tele2		

- starpsavienojums mobilajā elektronisko sakaru tīklā: 3 komersanti.

12. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par starpsavienojumu pakalpojumiem mobilajā elektronisko sakaru tīklā

	Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirgus daļa
SIA	Tele2		
SIA	Latvijas Mobilais Telefons		
AS	Telekom Baltija		

- starpsavienojums fiksētajā elektronisko sakaru tīklā: 4 komersanti.

13. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz dati par starpsavienojumu pakalpojumiem fiksētajā elektronisko sakaru tīklā

	Komersants	Ieņēmumi (LVL)	Tirgus daļa
SIA	Lattelekom		
SIA	LATTELENET		
SIA	TELEKOMUNIKĀCIJU GRUPA		
VAS	Latvijas dzelzceļš		

Līdz 2005. gada 31. decembrim Komisija saņēma informāciju no 96 komersantiem. Vienlaikus ar kvantitatīviem datiem Komisija saņēma arī atbildes uz vairākiem komersanta darbību raksturojošiem jautājumiem, piemēram, „vai pastāv kādas barjeras (administratīvas vai ekonomiskas) ienākšanai elektronisko sakaru pakalpojumu tirgos?” Šīs atbildes var Komisijai palīdzēt kvalitatīvu kritēriju analizē un pilnīgāk izprast situāciju tirgū atbilstoši komersantu sniegtajai informācijai.

3.5.4. Papildus informācijas vākšana

Saskaņā ar Noteikumu 10.punktu komisija 2006.gada 20.septembrī pieprasīja papildus informāciju par nomāto līniju tarifiem un to izmaiņām no 2003.gada

1.janvāra līdz 2006.gada 1.janvārim un 2006.gada 27.septembrī pieprasīja papildus informāciju par nomāto līniju ieņēmumiem un līniju skaitu no 2005.gada 1.janvāra līdz 2005.gada 31.decembrim no 14.tabulā minētajiem komersantiem. Līdz 2006.gada 10.novembrim Komisija bija saņēmusi informāciju no visiem komersantiem, no kuriem tā tika pieprasīta.

14. tabula: Komersanti, kuriem jāsniedz papildus informācija par nomāto līniju tarifiem, ieņēmumiem un līniju skaitu.

	Komersants	Pieprasīta papildinformācija
SIA	Radio Telecommunication Network	Nomāto līniju tarifi, ieņēmumi un līniju skaits
SIA	Optron	Nomāto līniju tarifi, ieņēmumi un līniju skaits
SIA	Lattelecom	Nomāto līniju tarifi, ieņēmumi un līniju skaits
SIA	Lattelecom Technology	Nomāto līniju tarifi, ieņēmumi un līniju skaits
VAS	Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs	Nomāto līniju tarifi, ieņēmumi un līniju skaits
VAS	Latvijas Dzelzceļš	Nomāto līniju tarifi, ieņēmumi un līniju skaits
AS	Latvenergo	Nomāto līniju tarifi, ieņēmumi un līniju skaits
SIA	Telia Latvija	Nomāto līniju tarifi, ieņēmumi un līniju skaits
SIA	Baltcom Fiber	Nomāto līniju ieņēmumi un līniju skaits
SIA	UNISTARS	Nomāto līniju ieņēmumi un līniju skaits

3.6. Prioritāri analizējamie tirgi

3.6.1. Rekomendācijā minētie tirgi

Definējot konkrētos tirgus atbilstoši ET praksei, ir jāidentificē tirgus funkcionālais līmenis:

- tirgi, kuros produkti (pakalpojumi) tiek piedāvāti vairumtirdzniecībā (vairumtirdzniecības produktu (pakalpojumu) tirgi);
- tirgi, kuros produkti (pakalpojumi) tiek piedāvāti mazumtirdzniecībā (mazumtirdzniecības produktu (pakalpojumu) tirgi).

Mazumtirdzniecības līmenī:

- piekļuves nodrošināšana publiskajam telefonu tīklam fiksētā vietā fiziskām personām;
- piekļuves nodrošināšana publiskajam telefonu tīklam fiksētā vietā juridiskām personām;
- fiziskām personām publiski pieejami vietējie vai iekšzemes telefonsakaru pakalpojumi, kas nodrošināti fiksētā vietā;
- fiziskām personām publiski pieejami starptautiskie telefonsakaru pakalpojumi, kas nodrošināti fiksētā vietā;
- juridiskām personām publiski pieejami vietējie vai iekšzemes telefonsakaru pakalpojumi, kas nodrošināti fiksētā vietā;

- juridiskām personām publiski pieejami starptautiskie telefonsakaru pakalpojumi, kas nodrošināti fiksētā vietā;
- nomāto līniju minimālā kopa.

Vairumtirdzniecības līmenī:

- savienojumu uzsākšana publiskajā fiksētajā telefonu tīklā;
- savienojumu pabeigšana fiksētā vietā individuālajā publiskajā telefonu tīklā;
- tranzīta pakalpojumi publiskajā fiksētajā telefonu tīklā;
- atsaistīta piekļuve (iekļaujot daļēju piekļuvi) metāliskajām abonentlīnijām un to segmentiem, lai nodrošinātu platjoslas datu pārraides un balss pārraides pakalpojumus;
- platjoslas piekļuve;
- nomāto līniju pabeidzošo segmentu tirdzniecība;
- nomāto līniju maģistrālo segmentu tirdzniecība;
- piekļuve un savienojumu uzsākšana publiskajos mobilajos telefonu tīklos;
- balss savienojumu pabeigšana individuālos mobilajos tīklos;
- nacionālais tirgus starptautiskajai viesabonēšanai publiskajos mobilajos tīklos;
- apraides signālu pārraides pakalpojumi apraides satura nogādāšanai galalietotājiem.

3.6.2. Konsultāciju dokuments

No Eiropas Kopienų regulējuma un nacionālā regulējuma izriet, ka iespējams veikt visu pakalpojumu tirgu analīzi vienlaikus vai arī noteikt prioritāti atsevišķu pakalpojumu tirgu analīzei, vēlāk izmantojot šo pakalpojumu tirgus analīzes secinājumus citu pakalpojumu tirgu analīzē.

2005. gada 10. novembrī Komisija ievietoja Komisijas tīmekļa vietnē konsultāciju dokumentu par prioritāri analizējamiem elektronisko sakaru pakalpojumiem (turpmāk tekstā – Dokuments). Tirgus dalībnieku viedokļi tika apzināti saskaņā ar Komisijas padomes 2005. gada 30. marta lēmumu Nr.73 apstiprinātajiem Noteikumiem par konsultāciju kārtību ar tirgus dalībniekiem (ar grozījumiem, kas veikti ar Komisijas padomes 2005. gada 11. maija lēmumu Nr.105).

Dokumentā Komisija secina:

- Ņemot vērā Rekomendācijā noteiktos analizējamās pakalpojumus, Komisija uzskata, ka prioritāri analizējami ir tie elektronisko sakaru pakalpojumi, kuru regulēšana var atstāt vislielāko iespaidu uz konkurenci mazumtirdzniecības funkcionālajā līmenī, t.i., galalietotājiem sniegto pakalpojumu tirgū.
- Vadlīniju 81.punkts paredz, ka, ja komersants ir atzīts par komersantu ar būtisku ietekmi tirgū un tam piemērotas situācijai atbilstošas saistības (speciālas prasības) saistītās vērtību ķēdes vairumtirdzniecības augšējā posmā vai piekļuves tirgū, VPI rīcībā vajadzētu būt pasākumiem tirgus varas izmantošanas ierobežošanai saistītā tirgū vērtību ķēdes apakšesošā posmā.
- Var secināt, ka kopumā vairumtirdzniecības funkcionālā līmeņa regulēšana var būt pietiekama efektīvas konkurences nodrošināšanai galalietotājiem sniegto pakalpojumu tirgū. Tādējādi par prioritāri analizējamiem būtu uzskatāmi tie pakalpojumi, kuru iespējamā regulēšana varētu salīdzinoši īsā laika posmā nodrošināt konkurences nostiprināšanos attiecīgā pakalpojuma tirgū – ar piekļuvi un starpsavienojumu saistītu pakalpojumu vairumtirdzniecība.

vairumtirdzniecības funkcionālajā līmenī? Ja nē, tad kāpēc?

- Vai Jūs piekrītat elektronisko sakaru pakalpojumu prioritārai analīzei Dokumenta piedāvātajā secībā? Ja nē, lūdzam argumentēt, kāpēc, un norādīt iespējamo pakalpojumu analīzes secību.

3.6.3. Konsultāciju rezultāti

Komisija saņēma atbildes no diviem komersantiem:

- „Latvijas Mobilais Telefons” SIA
- SIA „Lattelecom”

„Latvijas Mobilais Telefons” SIA komentāri:

- „Latvijas Mobilais Telefons” SIA uzskata *„tikai pēc tirgus definēšanas ir iespējams uzsākt diskusiju un konsultācijas par prioritāri analizējamiem tirgiem”*.
- „Latvijas Mobilais Telefons” SIA uzskata, *„ka piekļuves un savienojumu uzsākšanas publiskajos mobilajos telefonu tīklos tirgu analīzes nav veicamas prioritāra kārtībā, jo, salīdzinot ar citiem tirgiem, šis tirgus ir vērtējams kā atvērts un ar augstu konkurences līmeni”*.

SIA „Lattelecom” komentāri:

- SIA „Lattelecom” piekrīt, ka tirgus analīze pirmkārt būtu veicama vairumtirdzniecības funkcionālajā līmenī.
- SIA „Lattelecom” nepiekrīt elektronisko sakaru pakalpojumu prioritārai analīzei Dokumenta piedāvātajā secībā, *„jo tā neatbilst Elektronisko sakaru likuma mērķim nodrošināt no tehnoloģijas neatkarīgu regulēšanu un ES direktīvā 2002/21/EC noteiktajam tehnoloģiskās neitralitātes un nediskriminācijas principam. Saskaņā ar šo principu viena veida pakalpojuma analīze dažādu tehnoloģiju tīklos jāveic vienlaicīgi vai secīgi. Piemēram, vienlaicīgi vai secīgi ir veicama šādu divu pakalpojumu tirgu analīze: savienojumu pabeigšana fiksētā vietā individuālos publiskajos telefonu tīklos un balss savienojumu pabeigšana individuālos mobilajos tīklos”*.
- SIA „Lattelecom” vēlas veikt analīzi šādā secībā:
  1. savienojumu pabeigšana fiksētā vietā individuālajos publiskajos telefonu tīklos;
  2. balss savienojumu pabeigšana individuālajos mobilajos tīklos;
  3. savienojumu uzsākšana publiskajā fiksētajā telefonu tīklā;
  4. piekļuve un savienojumu uzsākšana publiskajos mobilajos telefonu tīklos;
  5. tranzīta pakalpojumi publiskajā fiksētajā telefonu tīklā;
  6. platjoslas piekļuves vairumtirdzniecība.

Ņemot vērā iesniegtos komentārus, Komisija uzskata, ka nav nepieciešams novirzīties no elektronisko sakaru pakalpojumu prioritāras analīzes Dokumenta piedāvātās secības. Komisija uzskata, ka ir administratīvi un ekonomiski izdevīgi definēt un analizēt visus trīs starpsavienojumu pakalpojumus fiksētajos tīklos. Tā kā arī SIA „Lattelecom” atzīst, ka savienojumu pabeigšanai fiksētā vietā individuālos publiskajos telefonu tīklos ir vislielākā prioritāte, Komisijai nav iemeslu novirzīties no tās piedāvātās secības. Komisija neuzskata, ka analizējot elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus piedāvātajā secībā netiktu ievēroti tehnoloģiskās neitralitātes un nediskriminācijas principi.

4. Konkrētais tirgus

4.1. Ievads

Konkrētā tirgus definēšanai ir divas daļas: konkrētajā tirgū iekļaujamo elektronisko sakaru pakalpojumu kopums un konkrētā tirgus ģeogrāfiskais mērogs.

Konkrētajā tirgū iekļaujamo elektronisko sakaru pakalpojumu kopums tiek noteikts, identificējot tos pakalpojumus, kuru piedāvājums var ierobežot konkrētā tirgus elektronisko sakaru pakalpojumu piedāvātāju tirgus varu. Nosakot konkrētajā tirgū iekļaujamo elektronisko sakaru pakalpojumu kopumu, jāņem vērā divi galvenie kritēriji: cik lielā mērā lietotāji var aizstāt aplūkojamo pakalpojumu ar citiem elektronisko sakaru pakalpojumiem (pieprasījuma puses aizstājamība) un kāda ir varbūtība, ka elektronisko sakaru pakalpojumu sniedzēji (vai citi komersanti) var īsā laikā un bez būtiskām papildus izmaksām vai neattaisnota riska uzsākt aplūkojamo pakalpojumu sniegšanu konkrētajā tirgū (piedāvājuma puses aizstājamība).

4.2. Kādi elektronisko sakaru pakalpojumi iekļaujami nomāto līniju minimālās kopas tirgū?

Ievērojot Direktīvas 2002/21/EK principus, apzinot tradicionālo nomāto līniju aizstājējus, nepieciešams ievērot tehnoloģisko neitralitāti – aplūkojamus pakalpojumus jāsalīdzina pēc to funkcionālajām īpašībām, nevis to tehnoloģiskā risinājuma. Tā kā analizējamais tirgus ir mazumtirdzniecības tirgus, definējot to nepieciešams salīdzināt potenciālos aizstājējus no galalietotāja pielietojamības skatījuma nevis šo produktu funkcionālajām, tehnoloģiskajām vai ekonomiskajām īpašībām. Komisija uzskata, ka papildus Rekomendācijā minētajām atvēlētajām (*dedicated*) līnijām³, jeb tradicionālajām nomātajām līnijām, kā potenciālus to aizstājējus nepieciešams izvērtēt šādus datu pārvaldības⁴ pakalpojumus (*managed data services*):

- ATM VPN tehnoloģija;
- IP VPN tehnoloģija;
- Ethernet protokols;
- SDSL;
- ADSL1;
- Datu pārraide, izmantojot kabeļtelevīzijas tīklu.

Iepriekšminētos datu pārvaldības pakalpojumus Komisija ir novērtējusi pēc to funkcionālās, pieprasījuma puses un piedāvājuma puses aizstājamības. Lai novērtētu kāda alternatīva elektronisko sakaru pakalpojuma funkcionālo aizstājamību atvēlētajai līnijai, tā pamatfunkcijas ir salīdzinātas ar atvēlētas līnijas pamatfunkcijām. Komisija uzskata, ka atvēlētajām līnijām ir šādas pamatfunkcijas:

³ Sakaru līnija, kas izdalīta pastāvīga savienojuma izveidošanai starp diviem lietotājiem un ko izmanto ar kādu noteiktu uzdevumu saistītai datu apmaiņai.

⁴ Pārvaldība, kas saistīta ar datu izplatīšanu lietotājiem un to aizsardzību pret zudumiem un nesankcionētu piekļuvi. Datu pārvaldība aptver tādas jomas kā arhivēšana, dublēšana, klientservera arhitektūra, datu bāzu pārvaldības sistēmas, dalītās datu bāzes un drošība.

- līnija ir atvēlēta tikai viena lietotāja lietošanai un pa to netiek maršrutēti citu lietotāju dati pat ja šī līnija netiek izmantota;
- līnija nodrošina simetrisku datu pārraides kapacitāti (*symmetric capacity*) (vienāda datu pārraides kapacitāte gan datu lejuplādei, gan augšuplādēdei) starp diviem punktiem;
- līnija nodrošina noteiktu minimālo datu pārraides kapacitāti 24 stundas diennaktī;
- līnija nodrošina lietotāja datu pārraides caurspīdīgumu⁵ – lietotājs pats var izvēlēties un noteikt kādus datus pārraidīt;
- līnija nodrošina drošu datu pārraidi;
- bieži līnijas var tikt piedāvātas ar individuālu vai paaugstinātas kvalitātes klientu apkalpošanu.

4.2.1. ATM VPN tehnoloģija

Funkcionālā aizstājamība.

ATM VPN ir datu pārraides tehnoloģija, kura piemērota datu pārraidei ar mainīgu joslas platumu, kura atšķiras no atvēlētajām līnijām galvenokārt ar to, ka tā nenodrošina galalietotāju ar tam vien atvēlētu līniju, bet datu pārraide tiek nodrošināta vairākiem galalietotājiem vienlaikus pēc datu sāncensības⁶ (*contention*) principa. Arī datu caurspīdīguma nodrošināšana notiek pēc cita tehnoloģiskā principa. Šeit gan jāpiemin, ka, ievērojot tehnoloģiskās neitralitātes principu, arī ATM VPN tehnoloģiju izmantojošiem galalietotājiem ir iespējams saņemt datu caurspīdīguma garantijas līdzīgas tām, ko piedāvā tradicionālo nomāto līniju pakalpojumu sniedzēji. ATM VPN tehnoloģija atļauj pielāgot datu pārraides caurspīdīgumu atbilstoši galalietotāja vēlmēm, nosakot tīkla parametrus vai piešķirot prioritāti noteiktu galalietotāju datu plūsmām.

Datu pārraide izmantojot ATM VPN tehnoloģiju un citi datu pārvaldības pakalpojumi visbiežāk tiek sniegti ar salīdzinoši zemu klientu apkalpošanas līmeni un bez noteiktām darbības nepārtrauktības garantijām. Tradicionālo nomāto līniju pakalpojumu sniedzēji, savukārt, piedāvā saviem klientiem konsultācijas par savu pakalpojumu un arī nodrošina ātru tīkla bojājumu novēršanu.

Komisija uzskata, ka, neraugoties uz ATM VPN tehnoloģijas augstajām pielāgošanas iespējām, tā tomēr nav uzskatāma par tradicionālās nomātās līnijas funkcionālu aizstājēju, jo tā nevar garantēt nemainīgu datu pārraides kapacitāti. Atsevišķos gadījumos galalietotājs var aizstāt tradicionālo nomāto līniju ar ATM VPN datu pārraides tehnoloģijas sniegtajām datu pārraides iespējām, bet atšķirības datu pārraides kapacitātes un nepārtrauktības garantijās un klientu apkalpošanas līmenī, pēc Komisijas domām, liedz ATM VPN tehnoloģiju uzskatīt par tradicionālo nomāto līniju funkcionālu aizstājēju.

⁵ Datu pārraides režīms, kurā dati var saturēt jebkuras rakstzīmes, t. sk. izmantot pārraides vadības rakstzīmes, un ir izslēgta iespēja, ka uztverošajai ierīcei vai programmai rodas grūtības šo datu interpretēšanā.

⁶ Situācija, kurā pārraides vides piekļuves protokols ļauj vairākām lokālā tīkla stacijām vienlaicīgi sākt datu pārraidi, riskējot ar sadursmes rašanos.

Pieprasījuma puses aizstājamība.

Pieprasījuma un piedāvājuma puses aizstājamības novērtēšanai visbiežāk izmanto Hipotētiskā monopolista testu (turpmāk - HMT). HMT novērtē vai neliels, bet nozīmīgs un pastāvīgs apskatāmā pakalpojuma cenas pieaugums atstāj kādu ietekmi uz šā pakalpojuma pieprasījumu. Komisija uzskata, ka neliels, bet nozīmīgs pieaugums tradicionālās nomātās līnijas cenai nebūs iemesls, lai šī pakalpojuma lietotāji pārietu uz ATM VPN tehnoloģijas lietošanu tādā daudzumā, lai padarītu šo cenas pieaugumu nerentablu potenciālajam monopolistam. Komisija uzskata, ka ATM VPN tehnoloģiju un tradicionālo nomāto līniju pakalpojumus izmanto atšķirīgas lietotāju grupas atšķirīgiem mērķiem: tradicionālās nomātās līnijas visbiežāk tiek izmantotas kā drošs un stabils datu pārraides kanāls, kurš nodrošina pievienotās vērtības pakalpojumu sniegšanu galalietotājiem. Pēc Komisijas domām ATM VPN tehnoloģijas nespēja garantēt datu pārraides nepārtrauktību un kapacitātes nemainību liedz tradicionālās nomātās līnijas lietotājam aizstāt to ar ATM VPN datu pārraides tehnoloģiju.

Piedāvājuma puses aizstājamība.

Neliels, bet nozīmīgs un pastāvīgs tradicionālo nomāto līniju cenu pieaugums teorētiski varētu būt pietiekams stimuls, lai komersanti, kuri piedāvā ATM VPN datu pārvaldības pakalpojumus, bet nepiedāvā nomāto līniju pakalpojumus, vēlētos izmantot savu tīklu neizmantoto kapacitāti, lai piedāvātu pakalpojumus līdzīgus tradicionālajām nomātajām līnijām. Ņemot vērā, ka neatgūstamās izmaksas gan tradicionālo nomāto līniju, gan ATM VPN datu pārvaldības pakalpojumu sniegšanai ir ļoti līdzīgas – kabeļu tranšeju, kabeļu šahtu izbūve un paša optiskā kabeļa iegāde, tie elektronisko sakaru nozares komersanti, kuri nesniedz tradicionālo nomāto līniju pakalpojumus spēj īsā laikā pāriet uz šā pakalpojuma sniegšanu bez būtiskām papildus izmaksām vai neattaisnota riska.

Kopsavilkums.

Komisija konstatē, ka starp tradicionālajām nomātajām līnijām un ATM VPN tehnoloģiju pastāv piedāvājuma puses aizstājamības iespēja, bet tomēr Komisija definē, ka ATM VPN tehnoloģija nav iekļaujama nomāto līniju minimālās kopas tirgū (turpmāk – 7.tirgus), jo nepastāv pieprasījuma puses aizstājamība, kas varētu ierobežot potenciālo monopolistu 7.tirgū.

4.2.2. IP VPN tehnoloģija

Funkcionālā aizstājamība.

IP VPN ir datu pārraides tehnoloģija, kuru visbiežāk izmanto, lai nosūtītu datus (piem. video, TV, radio) no viena punkta uz vairākiem punktiem vienlaicīgi (*point-to-multipoint*). IP VPN tehnoloģija atšķiras no tradicionālajām nomātajām līnijām ar to, ka galalietotājam nav nepieciešams definēt datu saņēmēju datu pārraides tīkla uzstādīšanas brīdī, jo adresātu var viegli un ātri nomainīt izmantojot adresāta IP adresi, kad vien tas IP VPN tehnoloģijas lietotājam nepieciešams. Komisija uzskata, ka šāda iespējamība pamatoti liek uzskatīt IP VPN tehnoloģiju par funkcionāli atšķirīgu no tradicionālās nomātās līnijas. Īpašs IP VPN pielietojuma veids – IP Tunneling ļauj galalietotājam izmantot IP VPN tehnoloģiju tikai starp diviem, iepriekš definētiem, tīkla punktiem līdzīgi kā tradicionālā nomātā līnija. Šeit gan jāatzīst, ka pat IP Tunneling nevar tikt uzskatīts par tradicionālo nomāto līniju

funkcionālu aizstājēju, jo līdzīgi kā ATM VPN tehnoloģija tas nenodrošina nemainīgu un nepārtrauktu datu pārraides kapacitāti un arī klientu apkalpošanas līmenis ievērojami atšķiras no tradicionālo nomāto līniju pakalpojumu sniedzēju klientu apkalpošanas līmeņa.

Pieprasījuma puses aizstājamība.

Komisija uzskata, ka arī IP VPN tehnoloģija, līdzīgi kā ATM VPN tehnoloģija, nenodrošina pieprasījuma puses aizstājamību tradicionālajām nomātajām līnijām, jo tas negarantē lietotājam nemainīgu datu pārraides kapacitāti un nenodrošina garantētu nepārtrauktu pakalpojuma pieejamību.

Piedāvājuma puses aizstājamība.

No piedāvājuma puses raugoties, datu pārraides pakalpojumu sniegšana izmantojot IP VPN tehnoloģiju un tradicionālo nomāto līniju pakalpojumu sniegšana ir līdzīga – abu pakalpojumu nodrošināšanai tiek izmantota līdzīga infrastruktūra, tātad nav nepieciešamas papildus neatgūstamās izmaksas, lai pārslēgtos no tradicionālo nomāto līniju uz IP VPN tehnoloģiju izmantojošu pakalpojumu sniegšanu. Papildus investīcijas vien nepieciešamas tīkla nodrošināšanas iekārtām – skapjiem, sazarotājiem, maršrutizācijas iekārtām, u.c.

Kopsavilkums.

Komisija uzskata, ka IP VPN tehnoloģija nav iekļaujama 7.tirgū, jo no pieprasījuma puses IP VPN tehnoloģija nevar aizstāt tradicionālo nomāto līniju galvenokārt tādēļ, ka tā nenodrošina nemainīgu un nepārtrauktu datu pārraides kapacitāti.

4.2.3. Ethernet protokols

Ethernet ir datu pārraides protokols, kas nodrošina caurspīdīgu, augstas kapacitātes datu pārraidi. Lai arī Ethernet protokolu ir iespējams pielāgot tā lai tas sniegtu augstu datu pārraides nepārtrauktības un nemainības nodrošinājumu, tas tomēr nav uzskatāms par tradicionālās nomātās līnijas funkcionālu aizstājēju, jo:

- tas praktiski netiek izmantots balss pārraidei (lai gan to var izmantot IP balss pārraidei (*VoIP*)),
- tas visbiežāk tiek izmantots datu pārraidei ar augstu joslas platumu (virs 20Mb/s),
- tas nevar garantēt pilnīgu datu pārraides nepārtrauktību un kapacitātes nemainību, jo tas izmanto datu sāncensības principu pārraidot datus.

Lai arī atsevišķos gadījumos galalietotājs var izmantot Ethernet protokolu tāpat kā tradicionālās nomātās līnijas (pārsvarā tad, ja nepieciešams sūtīt lielu datu apjomu), Komisija tomēr uzskata, ka Ethernet protokols nebūtu iekļaujams 7.tirgū iepriekš uzskaitīto iemeslu dēļ.

4.2.4. SDSL

DSL ir tehnoloģija, kas pārveido abonentlīnijas parasto vara vadu ciparu līnijā. DSL tehnoloģija spēj nodrošināt atšķirīgu datu pārraides kapacitāti augšuplādes un lejuplādes kanālos. Tāds DSL tehnoloģijas paveids, kurā kapacitāte ir vienāda abos kanālos, tiek dēvēts par simetrisko DSL, jeb SDSL. Tā kā SDSL nodrošina

nepārtrauktu un nemainīgu datu pārraidi starp diviem punktiem tad to var uzskatīt par funkcionālu ekvivalentu tradicionālajām nomātajām līnijām. Arī no galalietotāja viedokļa SDSL var aizstāt tradicionālo nomāto līniju, taču Komisija tomēr neiekļauj SDSL 7.tirgū, jo saskaņā ar Komisijas rīcībā esošo informāciju Latvijas teritorijā netiek piedāvāti SDSL pakalpojumi mazumtirdzniecībā.

4.2.5. ADSL

ADSL ir tāds DSL tehnoloģijas paveids, kurš nodrošina atšķirīgu datu pārraides kapacitāti augšuplādes un lejuplādes kanālos. Šī nodalītā datu pārraides kapacitāte neļauj uzskatīt ADSL par tradicionālo nomāto līniju aizstājēju, jo viena no tradicionālo nomāto līniju pamatīpašībām ir simetriska datu pārraides kapacitāte. Šī iemesla dēļ Komisija neiekļauj ADSL pakalpojumus 7.tirgū.

4.2.6. Datu pārraides pakalpojumi izmantojot kabeļtelevīzijas tīklu.

Kabeļtelevīzijas tīkls ir tāds elektronisko sakaru tīkls, kas nodrošina augstu datu pārraides kapacitāti, izmantojot pārsvarā koaksiālo (*coaxial*) kabeli gala posmos un optisko kabeli pamattīklā. Lielākoties kabeļtelevīzijas tīkli tiek izmantoti kabeļtelevīzijas pārraidīšanas pakalpojumiem, taču ņemot vērā šo tīklu augsto datu pārraides kapacitāti, tos var izmantot arī nomāto līniju pakalpojumu piedāvāšanai. Galvenā atšķirība starp kabeļtelevīzijas tīkla datu pārraides pakalpojumiem un tradicionālajām nomātajām līnijām ir tā, ka kabeļtelevīzijas tīkls nepiedāvā katram galalietotājiem atsevišķu līniju, bet vairāki galalietotāji izmanto vienu un to pašu līniju pēc datu sāncensības principa. Lai arī kabeļtelevīzijas tīkls parasti tiek izmantots datu pārraidīšanai no viena punkta uz vairākiem vienlaicīgi (*point to multipoint*), daži komersanti pielāgojot sava kabeļtelevīzijas tīkla iespējas piedāvā tradicionālajām nomātajām līnijām pietuvinātus pakalpojumus. Šie komersanti pielāgojot tīkla vadības programmatūru piedāvā tādus nomāto līniju pakalpojumus, kuri, lai arī nenodrošina galalietotāju ar atsevišķu līniju, garantē noteiktu simetrisku minimālo datu pārraides kapacitāti starp diviem kabeļtelevīzijas tīkla punktiem jebkurā laikā.

No pieprasījuma puses šāds pakalpojums, lai arī tehnoloģiski atšķirīgs, pēc sava pielietojuma var tikt uzskatīts par tradicionālās nomātās līnijas aizstājēju. No piedāvājuma puses skatoties šāda pakalpojuma piedāvāšana acīmredzot nav izdevīga, jo pašlaik tikai divi salīdzinoši nelieli komersanti piedāvā nomāto līniju pakalpojumus kabeļtelevīzijas tīklā un to abu kopējais apgrozījums ir [REDACTED] no visa 7.tirgus apgrozījuma.

Komisija uzskata, ka tehnoloģiski ir iespējams izmantot kabeļtelevīzijas tīklu tradicionālajām nomātajām līnijām pietuvinātu pakalpojumu sniegšanai (divi komersanti šādus pakalpojumus jau sniedz), bet acīmredzot šāda pakalpojuma sniegšana nav izdevīga kabeļtelevīzijas tīklu operatoriem. Lai arī Komisija iekļauj kabeļtelevīzijas tīkla datu pārraides pakalpojumus 7.tirgū, šo pakalpojumuniecīgais apgrozījums neietekmē 7.tirgus analīzi, tādēļ šo komersantu dati nav iekļauti turpmākajā 7.tirgus analīzē.

4.2.7. Kopsavilkums

Komisija definējot 7.tirgu aplūkoja virkni datu pārvaldības pakalpojumu, kuri potenciāli var aizvietot tradicionālās nomātās līnijas: ATM VPN tehnoloģija, IP VPN tehnoloģija, Ethernet protokols, SDSL, ADSL; vēl Komisija izvērtēja datu pārraides pakalpojumus izmantojot kabeļtelevīzijas tīklu. Komisija secina, ka, lai arī iepriekšminētajiem datu pārvaldības pakalpojumiem piemīt tradicionālo nomāto līniju

pazīmes, tos (izņemot SDSL) nevar uzskatīt par tradicionālo nomāto līniju aizstājējiem, jo tie nevar garantēt līdzīgus datu pārraides nemainības un nepārtrauktības apstākļus. SDSL Komisija uzskata par tradicionālo nomāto līniju aizstājēju, bet neiekļauj 7.tirgū, jo šāds pakalpojums netiek piedāvāts Latvijas teritorijā. Izvērtējot kabeļtelevīzijas tīkla datu pārraides pakalpojumus, Komisija secina, ka tas ir iekļaujams 7.tirgū, bet šī pakalpojuma kopējais apgrozījums sastāda mazāk par [redacted] no 7.tirgus apgrozījuma. Šī iemesla dēļ Komisija turpmākajā tirgus analīzē neiekļauj šī pakalpojuma datus. Tomēr Komisija sekos turpmākajai tirgus attīstībai un nepieciešamības gadījumā veiks izmaiņas 7.tirgus definīcijā, ja situācija tirgū radīs tādu nepieciešamību.

4.3. Vai dažādu joslas platumu (Bandwidth) nomātās līnijas tiek iekļautas vienā tirgū?

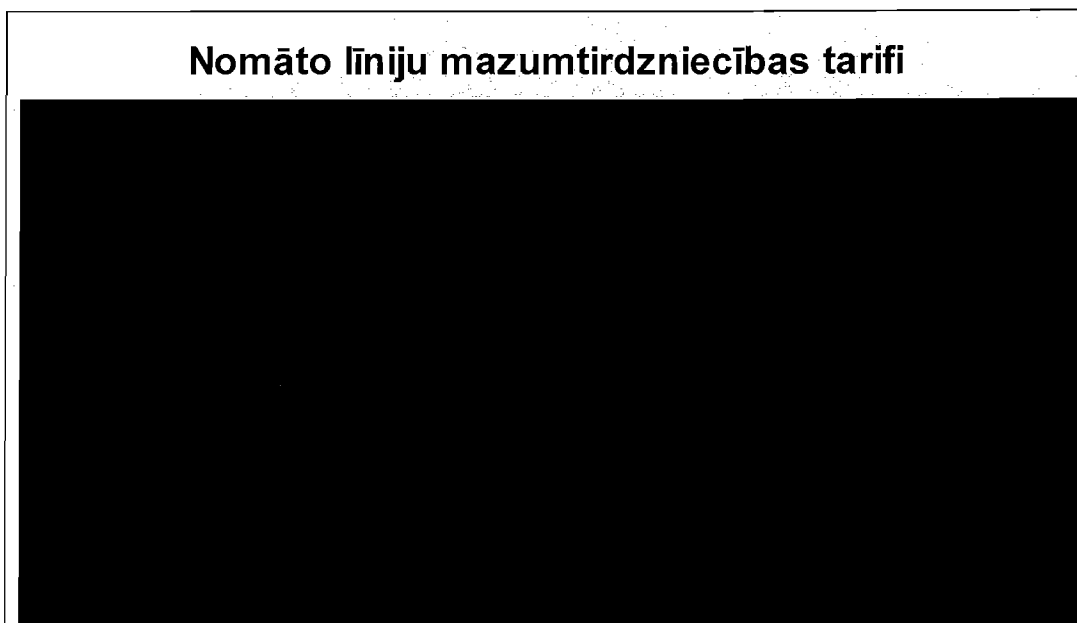
Funkcionālā aizstājamība

No tehniskā viedokļa nomātās līnijas no 64 Kbit/s līdz 2 Mbit/s ir savstarpēji funkcionāli aizstājēji, jo apvienojot vairākas 64 Kbit/s līnijas iespējams iegūt augstāka joslas platumā nomātās līnijas (piemēram: $2 \cdot 64 \text{Kbit/s} = 128 \text{Kbit/s}$, $16 \cdot 64 \text{Kbit/s} = 1024 \text{Kbit/s}$, jeb 1Mbit/s, $32 \cdot 64 \text{Kbit/s} = 2048 \text{Kbit/s}$, jeb 2Mbit/s, u.t.t.). Nomātās līnijas ar joslas platumu virs 2Mbit/s reti tiek īstenotas izmantojot vara līnijas, visbiežāk tiek izmantoti optiskie kabeļi. Lai arī tehnoloģiski ir iespējams īstenot virs 2Mbit/s nomātās līnijas kombinējot vairākas vara vadu līnijas, tas tomēr nav izdevīgi, jo izmantojot optiskos kabeļus to var panākt lētāk.

Pieprasījuma puses aizstājamība

Komisija uzskata, ka visas nomātās līnijas ar joslas platumu diapazonā no 64Kbit/s līdz 2Mbit/s uzskatāmas par savstarpējiem secīgiem aizstājējiem (*Chain of substitution*). Ja potenciālais monopolists nolemtu veikt nelielu, bet nozīmīgu cenas palielinājumu, piemēram, 1024Kbit/s nomātajai līnijai, tad galalietotājs varētu aizstāt šo konkrēto nomāto līniju ar vairāku zemāka joslas platumā nomāto līniju kombināciju, vai izvēlēties nomāto līniju ar augstāku joslas platumu, tādējādi ierobežojot potenciālā monopolista tirgus varu. Attēlā 1 redzami SIA „Lattelecom” tarifi dažāda joslas platumā nomātajām līnijām 2005.gadā mazumtirdzniecībā.

Piedāvājuma puses aizstājamība

Komisija uzskata, ka arī no piedāvājuma puses raugoties visas nomātās līnijas ar joslas platumu diapazonā no 64Kbit/s līdz 2Mbit/s uzskatāmas par savstarpējiem secīgiem aizstājējiem. Komersants, kas nepiedāvā kādu konkrētu nomāto līniju, piemēram, 1024Kbit/s var uzsākt šīs nomātās līnijas piedāvāšanu bez ievērojamām papildus izmaksām un bez nesamērīga riska, vienkārši kombinējot vairākas jau eksistējošas nomātās līnijas vienā.

Kopsavilkums

Komisija ir izvērtējusi vai dažādu joslas platumu nomātās līnijas tiek iekļautas vienā tirgū vai tiek izdalīti atsevišķi tirgi dažādu dažādiem joslas platumiem. Komisija ir nonākusi pie secinājuma, ka 7.tirgū nav nepieciešams novirzīties no Eiropas Komisijas Rekomendācijas un definē 7.tirgu kā mazumtirdzniecības nomāto līniju tirgu ar joslas platumu līdz 2 Mbit/s ieskaitot. Komisija arī uzskata, ka nav nepieciešams paplašināt 7.tirgus definīciju iekļaujot tajā nomātās līnijas ar joslas platumu virs 2 Mbit/s, jo tā uzskata, ka ar šo līniju vairumtirdzniecības regulēšanu būtu jāpietiek, lai nepieļautu komersanta ar būtisku ietekmi izveidošanos mazumtirdzniecības tirgū.

4.4. Vai analogās un ciparu līnijas tiek iekļautas vienā tirgū?

Funkcionālā aizstājamība

Funkcionāli analogās un ciparu līnijas atšķiras viena no otras galvenokārt ar to, ka analogās līnijas ir labāk piemērotas tieši balss pārraidei (joslas platums 64Kbit/s) nekā datu pārraidei (joslas platums 40Kbit/s līdz 50 Kbit/s), bet ciparu līnijas atļauj izmantot gan balss, gan datu pārraides pakalpojumus ar vienādu – 64Kbit/s joslas platumu. Ciparu līnijas arī, atšķirībā no analogajām, var kombinēt, izveidojot augstāka joslas platumā līnijas. Šī iemesla dēļ Komisija salīdzina analogās līnijas tikai ar līdzīga joslas platumā ciparu līnijām. Galveno funkcionālo atšķirību cēloņi ir galalietotāju izmantotās galaierīces un līniju komutācijas iekārtas. No tehniskā viedokļa raugoties ir ļoti viegli izmainīt nomātās līnijas tipu no analogās uz ciparu

vienkārši nomainot attiecīgās līnijas komutācijas iekārtas un līnijai pieslēgtās galaierīces.

Pieprasījuma puses aizstājamība

Izvēloties starp analogajām un ciparu līnijām ar līdzīgu joslas platumu galalietotāji parasti dod priekšroku ciparu līnijām, jo tās piedāvā augstāku datu pārraides kvalitāti un drošību. Tomēr tās ir pietiekami līdzīgas lai potenciālajam monopolistam nebūtu izdevīgi palielināt ciparu līnijas cenu par 5% līdz 10%, jo tad galalietotāji, neskatoties uz atšķirīgu kvalitāti, pārslēgtos uz analogajām līnijām un otrādi. Jāpiezīmē, ka pārslēgšanās ir vienkārša un nepastāv pārlietu lielas izmaksas, kas saistītas ar līnijas maiņu – galalietotājam vienkārši jānomaina izmantojamā galaierīce, ko parasti var izdarīt galalietotājs pats bez profesionālas palīdzības.

Piedāvājuma puses aizstājamība

Arī no piedāvājuma puses pārslēgšanās starp analogo un ciparu līniju piedāvāšanu ir samērā vienkārša. Abi nomāto līniju tipi izmanto vienas un tās pašas metāliskās līnijas un lai pārvērstu analogo līniju par ciparu līniju (un otrādi) nav nepieciešams ieguldīt līdzekļus jaunas infrastruktūras (vadu, kabeļu, šahtu un tranšeju) būvniecībai, nepieciešams tikai nomainīt komutācijas iekārtas. Tātad, ja potenciālais monopolists nolemtu palielināt ciparu līniju cenu par 5% līdz 10%, tad citi elektronisko sakaru komersanti, kuri līdz tam nebija piedāvājuši šādu pakalpojumu varētu bez pārlietu lielām izmaksām un īsā laika periodā sākt piedāvāt ciparu nomāto līniju pakalpojumus, tādējādi ierobežojot potenciālā monopolista tirgus varu. Jāatzīst tomēr, ka komersantiem, kuri nepiedāvā elektronisko sakaru pakalpojumus, nebūtu iespējams īsā laikā un bez pārlietu lielām izmaksām sākt piedāvāt ciparu nomāto līniju pakalpojumus galvenokārt ārkārtīgi lielo infrastruktūras būvniecības izmaksu dēļ.

Kopsavilkums

Komisija uzskata, ka analogās nomātās līnijas un tās ciparu nomātās līnijas, kuras nodrošina līdzīgu joslas platumu, jāiekļauj vienā tirgū. Komisijas viedoklis sakrīt ar Eiropas Komisijas Rekomendācijā minēto, ka nav nepieciešams sadalīt nomāto līniju minimālo kopu vairākos tirgos, jo tirgus apstākļi katrā nomāto līniju minimālās kopas kategorijā uzskatāmi par līdzīgiem.

4.5. Vai iekšzemes un starptautiskās nomātās līnijas tiek iekļautas vienā tirgū?

Eiropas Komisija savā Rekomendācijā ir noteikusi 7.tirgu kā nomāto līniju minimālo kopu, neminot vai tajā iekļaujamas arī starptautiskās nomātās līnijas. Komisija ir izvērtējusi vai starptautiskās nomātās līnijas (tādas, kurās viens pieslēguma punkts atrodas Latvijā, bet otrs ārpus Latvijas) un iekšzemes nomātās līnijas (tādas, kurās abi pieslēguma punkti atrodas Latvijā) veido divus atsevišķus tirgus vai ir iekļaujamas vienā nomāto līniju tirgū.

Pieprasījuma puses aizstājamība

No pieprasījuma puses raugoties iekšzemes un starptautiskās nomātās līnijas nav savstarpēji aizvietošanas. Galalietotājs nereaģēs uz nelielu, bet nozīmīgu cenas pieaugumu iekšzemes nomātajām līnijām pārejot no iekšzemes nomātajām līnijām uz starptautiskajām nomātajām līnijām, jo nav iespējams aizvietot nomāto līniju no punkta A uz punktu B ar nomāto līniju no punkta A uz punktu C.

Piedāvājuma puses aizstājamība

Komisija ir izvērtējusi vai starptautisko nomāto līniju sniedzējs, kas nepiedāvā iekšzemes nomāto līniju pakalpojumus, reaģētu uz nelielu, bet nozīmīgu cenas pieaugumu iekšzemes nomāto līniju tirgū. Komisija uzskata, ka šāds komersants nevarētu rentabli un pietiekami īsā laikā uz sākt iekšzemes nomāto līniju pakalpojumu piedāvāšanu, jo tam būtu jāizveido jauna iekšzemes infrastruktūra. Turklāt starptautiskās nomātās līnijas bieži tiek izveidotas uz starptautisku līgumu pamata un uz tām attiecas starptautiskā likumdošana, bet iekšzemes nomātās līnijas regulē tikai Latvijas nacionālā likumdošana.

Kopsavilkums

Komisija neiekļauj 7.tirgū starptautiskās nomātās līnijas, savu viedokli pamatojot ar atšķirīgu pakalpojuma sniegšanai nepieciešamo infrastruktūru un abu pakalpojumu neaizvietojamību no galalietotāju skatījuma.

4.6. Tirgus ģeogrāfiskais novērtējums.

Nomāto līniju minimālās kopas tirgus ģeogrāfiskais mērogs uzskatāms par Latvijas Republikas teritoriju. Lai arī aizstājamība starp dažādām nomātajām līnijām, kuras savieno atšķirīgus Latvijas Republikas teritorijas punktus ir ierobežota, tomēr nav nepieciešams dalīt 7.tirgu vairākos ģeogrāfiskos apgabalos, jo vienota tirgus definēšanai nav nepieciešami identiski konkurences apstākļi, pietiek ar konkurences viendabību. Tā kā regulēšanas vide visām nomātajām līnijām visā Latvijas Republikas teritorijā ir vienādas, tad visa Latvijas Republikas teritorija uzskatāma par tirgu ar viendabīgiem konkurences apstākļiem nomāto līniju pakalpojumiem.

4.7. Tirgus definēšanas rezultāti

Ievērojot iepriekš minēto, Komisija konstatē, ka nosākams nomāto līniju minimālās kopas nodrošināšanas Latvijas Republikas teritorijā tirgus.

5. Nacionālā konsultācija

Šī ziņojuma publicējamā versija pēc apstiprināšanas publicēta Komisijas tīmekļa vietnē, paredzot termiņu priekšlikumu un komentāru sniegšanai. Atbilstošs paziņojums par konsultāciju uzsākšanu publicēts laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”.

6. Konkurences padomes viedoklis

Šis ziņojums nosūtīts Konkurences padomei priekšlikumu un komentāru sniegšanai. Pēc tā saņemšanas ziņojums tiks papildināts ar Konkurences padomes viedokli.

7. Konkrētā tirgus analīze

Pēc tirgus definēšanas Komisijai saskaņā ar ESL 31.panta 2.daļu ir pienākums analizēt iepriekš definēto konkrēto tirgu un izvērtēt komersantu ar būtisku ietekmi tirgū eksistenci konkrētajā tirgū. Komisija ir analizējusi tirgu saskaņā ar konkurences likumu un Eiropas Komisijas tirgus analīzes vadlīnijām.

Eiropas Komisijas tirgus analīzes vadlīnijās ir minēts ievērojams skaits dažādu kritēriju pēc kuriem Komisija var noteikt vai definētajā tirgū ir komersants ar būtisku

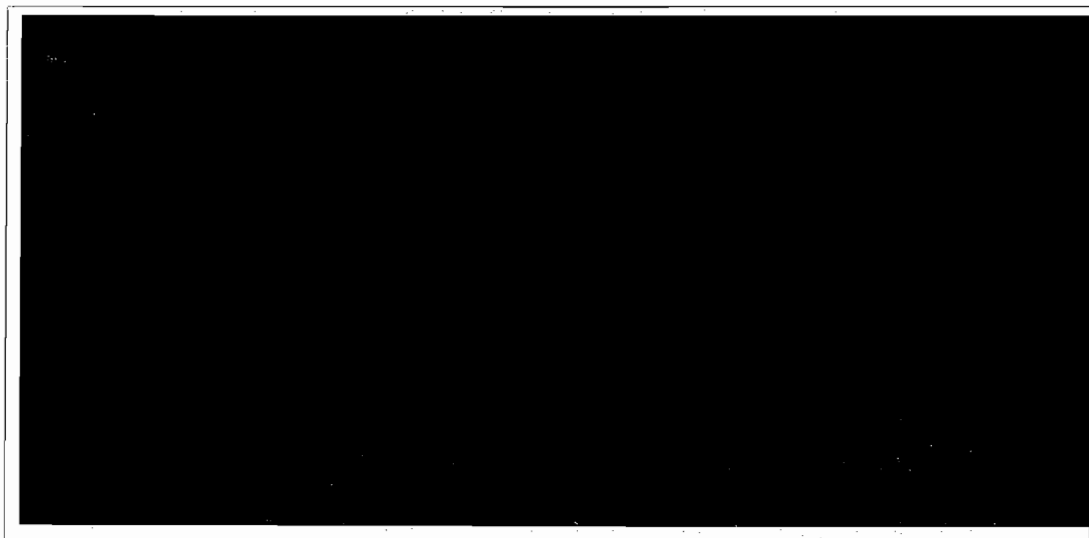
ietekmi. Komisija uzskata, ka šādi kritēriji ir visvairāk piemēroti komersanta ar būtisku ietekmi noteikšanai Latvijas tirgū:

- Tirgus daļa;
- Pakalpojumu cenu izmaiņas;
- Tehnoloģiska rakstura priekšrocības;
- Infrastruktūras un tīkla pārklājuma priekšrocības;
- Mēroga un vēriena ekonomikas priekšrocības;
- Vertikālā integrācija;
- Šķēršļi ienākšanai tirgū un potenciālā konkurence;
- Kompensējošā pirktspēja un šķēršļi galalietotāja izvēlei.

7.1. Tirgus daļa

Komisija ir apkopojusi datus par komersantiem, kuri 2003., 2004. un 2005. gadā sniedza nomāto līniju minimālajā kopā definētos nomāto līniju pakalpojumus. Tirgus daļu izmaiņas no 2003. līdz 2005. gadam 7.tirgū aplūkojamas 2.attēlā. Ir aplūkotas tirgus daļas pēc ieņēmumiem un tirgus daļas pēc nodrošināto līniju skaita. Attēlā redzams, ka vēsturiskā operatora ieņēmumu tirgus daļa [redacted] 2003. gadā līdz [redacted] 2005. gadā, bet nodrošināto līniju skaita tirgus daļa [redacted].

Attēls 2: Tirgus daļas nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū pēc ieņēmumiem un pēc iznomāto līniju skaita.

Lai arī vēsturiskā operatora tirgus daļa ir nedaudz sarukusi, tā joprojām ir saglabājusies [redacted] gan pēc ieņēmumiem, gan pēc līniju skaita. SIA „Lattelecom” tirgus daļa sarūk pārāk lēni, lai uzskatītu, ka šī ziņojuma pārskata periodā (aptuveni divu gadu laikā) situācija tirgū būtiski uzlabotos. Komisija uzskata, ka tirgus daļu analīze skaidri liecina par SIA „Lattelecom” būtisku ietekmi nomāto līniju minimālās kopas mazumtirdzniecības tirgū. Komisijas viedoklis ir saskaņā ar Eiropas Komisijas Rekomendāciju, kurā minēts, ka tirgus daļu var izmantot kā rādītāju komersanta ietekmes tirgū novērtēšanai. Neskatoties uz to, ka augsta tirgus daļa vien nepierāda komersanta būtisku ietekmi konkrētajā tirgū, tirgus daļa [redacted] var tikt uzskatīta par būtisku pazīmi komersanta ietekmei tirgū. Papildus tirgus daļas analīzei, Komisija izvērtē vairākus citus kritērijus komersanta ietekmes tirgū novērtēšanai.

7.2. Pakalpojumu cenu izmaiņas

Apkopojot informāciju par nomāto līniju pakalpojumu tarifiem un to izmaiņām no 2003.gada līdz 2006.gadam Komisija secina, ka šo pakalpojumu tarifi gandrīz nemaz nav mainījušies. Visu 7.tirgū ietilpstošo pakalpojumu tarifi ir palikuši nemainīgi periodā no 2003.gada līdz 2006.gadam izņemot Valsts AS „Latvijas Dzelzceļš” piedāvātā analogās nomātās līnijas pakalpojuma tarifu, kurš 2005.gadā samazināts par [REDACTED]. Nomāto līniju tarifu nemainība, īpaši fakts, ka vēsturiskais operators nav mainījis tarifus kopš tirgus liberalizēšanas, liecina, ka 7.tirgus nav attīstījies par tirgu, kurā pastāvētu efektīva konkurence.

7.3. Tehnoloģiska rakstura priekšrocības

Zema joslas platuma nomātās līnijas vairs nevar tikt uzskatītas par modernām tehnoloģijām, kur viens komersants var gūt priekšrocības pār citiem, ja tā rīcībā ir modernākie tehnoloģiskie risinājumi. Komisija uzskata, ka ne vēsturiskajam operatoram, ne citam nomāto līniju ar joslas platumu līdz 2Mbit/s pakalpojumu sniedošam komersantam nav nekādu tehnoloģiska rakstura priekšrocību.

7.4. Infrastruktūras un tīkla pārklājuma priekšrocības.

Nomāto līniju sniegšanai nepieciešamā tīkla izbūve ir ārkārtīgi laikietilpīgs process un tam nepieciešamas ievērojamas investīcijas. Pašlaik neviens komersants Latvijā nav izbūvējis tādu nacionālo nomāto līniju tīklu, lai tas varētu sekmīgi konkurēt ar SIA „Lattelecom” tīklu. Vairākiem komersantiem ir savi tīkli apgabalos ar augstāku pieprasījumu (piem. Rīga), ir arī komersanti, kuriem ir savas maģistrālās līnijas, bet visiem šiem komersantiem ir, vismaz daļēji, jāizmanto SIA „Lattelecom” tīkli, lai tie varētu piedāvāt saviem klientiem visu nomāto līniju divu punktu savienošanai visā Latvijas teritorijā. Komisija uzskata, ka ir ļoti maz ticams, ka šāda konkurējoša, visu Latvijas teritoriju aptveroša tīkla izbūve būtu ekonomiski izdevīga kādam komersantam. Tādēļ Komisija arī uzskata, ka šī ziņojuma pārskata periodā SIA „Lattelecom” saglabās savu dominējošo pārsvaru infrastruktūras un tīkla pārklājuma ziņā. Komisija uzskata, ka šāda dominējoša infrastruktūras un tīkla pārklājuma pārsvara radītas konkurences problēmas vislabāk ir risināt piemērojot samērīgas un proporcionālas saistības vairumtirdzniecības tirgū nevis mazumtirdzniecības tirgū.

7.5. Mēroga un vēriena ekonomikas priekšrocības.

SIA „Lattelecom” kā vēsturiskajam telekomunikāciju operatoram ir nozīmīgas un praktiskas priekšrocības 7.tirgū tā mēroga un vēriena ekonomikas dēļ. SIA „Lattelecom” rīcībā 2004.gadā bija [REDACTED] km elektronisko sakaru tīkla līniju, kuras tā var potenciāli izmantot nomāto līniju pakalpojumu sniegšanai. Salīdzinot ar Valsts AS „Latvijas Dzelzceļš” – otru lielāko elektronisko sakaru tīkla operatoru – SIA „Lattelecom” piekļuves tīkls ir gandrīz [REDACTED] reizes lielāks. Arī ieņēmumu no nomātajām līnijām ziņā SIA „Lattelecom” gandrīz [REDACTED] reizes pārsniedz savu tuvāko sekotāju. Tādējādi SIA „Lattelecom” var izmantot mēroga ekonomikas priekšrocības – t.i. lielā apjoma dēļ SIA „Lattelecom” izmaksas uz vienu vienību (nomāto līniju vai nomātās līnijas kilometru) ir zemākas nekā tās konkurentiem, kas kavē jaunu komersantu ienākšanu tirgū un jau esošo komersantu attīstību. SIA „Lattelecom” vēsturiskā operatora statuss ir arī cēlonis tās ekonomiskās darbības vērienā. SIA „Lattelecom” papildus nomātajām līnijām piedāvā ļoti plašu elektronisko sakaru pakalpojumu klāstu. Vairumam lietotāju – īpaši vidējiem un lieliem uzņēmumiem (galvenajiem

nomāto līniju pakalpojumu lietotājiem) – ir ērtāk un izdevīgāk saņemt visus elektronisko sakaru pakalpojumus no viena piegādātāja. SIA „Lattelecom” var izmantot savu vēriena ekonomiku, lai stimulētu savus klientus iegādāties elektronisko sakaru pakalpojumus tikai no SIA „Lattelecom” šādi kavējot jaunu komersantu ienākšanu tirgū un jau esošo komersantu attīstību. Vēriena ekonomikas priekšrocība ļauj arī SIA „Lattelecom” izmantot savu ietekmi vienā elektronisko sakaru tirgū, lai ar šķērssubsīdiju palīdzību ienāktu citā elektronisko sakaru tirgū.

7.6. Vertikālā integrācija.

Tā kā SIA „Lattelecom” pieder nomāto līniju tīkls, kuru tā izmanto nomāto līniju pakalpojumu sniegšanai gan vairumtirdzniecībā, gan mazumtirdzniecībā, var droši apgalvot, ka šāda situācija dod tai vertikālās integrācijas priekšrocības, kādas citiem komersantiem nav pieejamas. Papildus efektīvākai izmaksu struktūrai vertikālā integrācija dod iespēju SIA „Lattelecom” paplašināt savu ietekmi vertikāli saistītos tirgos. SIA „Lattelecom” var izmantot savu dominējošo stāvokli vairumtirdzniecības tirgū, lai palielinātu savu tirgus daļu attiecīgajā saistītajā mazumtirdzniecības tirgū, nepieļautu citu komersantu tirgus daļu palielināšanos, kavētu jaunu komersantu ienākšanu tirgū.

7.7. Šķēršļi ienākšanai tirgū un potenciālā konkurence.

Normatīvie šķēršļi ienākšanai nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū ir minimāli – reģistrācijas apliecības saņemšana Komisijā un ikgadējā regulēšanas nodeva – un simetriski visiem komersantiem. Jaunu komersantu ienākšanu šajā tirgū attur būtiski strukturālie šķēršļi. Lai jauns komersants uzsāktu nomāto līniju pakalpojumu sniegšanu mazumtirdzniecībā, tam vai nu nepieciešamas ievērojamas investīcijas sava tīkla izveidošanai, vai arī jāizmanto jau eksistējoša komersanta tīkls. Ja jaunam komersantam vairumtirdzniecībā jāiegādājas pakalpojuma apjoms no eksistējoša komersanta, ar kuru jaunais komersants plāno konkurēt šī paša pakalpojuma mazumtirdzniecības līmenī, tad pastāv risks, ka pret jauno komersantu var tikt vērstas negodīgas konkurences darbības, kuras var novest pie nepietiekamas cenu starpības (*margin squeeze*). Savukārt būvējot pašam savu tīklu komersantam jāiegulda ievērojami līdzekļi, kurus, neveiksmes gadījumā, komersants nevar vairs atgūt (*sunk costs*). Jauni komersanti, ienākot tirgū, arī sastopas ar zīmola izveides un klientu piesaistes nepieciešamību, kas prasa laiku un ievērojamus līdzekļus un kavē efektīvas konkurences rašanos. Papildus šķērslis konkurences attīstībai ir vēsturiskā operatora SIA „Lattelecom” finanšu iespējas, kas nodrošina tai privilģētu pieeju kapitālam – finanšu institūcijas daudz labprātāk un ar daudz labvēlīgākiem nosacījumiem aizdod finanšu līdzekļus lieliem un stabiliem komersantiem kā SIA „Lattelecom”, nekā maziem un jauniem komersantiem, kuri vēl tikai cenšas ienākt 7.tirgū.

7.8. Kompensējošā pirktspēja un šķēršļi galalietotāja izvēlei.

Kompensējošā pirktspēja tirgū var pastāvēt tad, ja pieprasījuma pusi pārstāv viens vai vairāki lieli komersanti, kuru pieprasījuma apjoms veido nozīmīgu kopējā tirgus pieprasījuma daļu. Lai šādi komersanti varētu ierobežot vēsturiskā operatora tirgus varu ir jābūt iespējai pāriet pie cita, alternatīva pakalpojumu sniedzēja. Veicot tirgus izpēti Komisija secina, ka pašlaik Latvijā neeksistē alternatīvs nomāto līniju operators ar pietiekami lielu kapacitāti, lai spētu nodrošināt lielu nomāto līniju pakalpojumu lietotāju ar tam nepieciešamo nomāto līniju kapacitāti, šo līniju apkalpošanas kvalitāti. SIA „Lattelecom” ieņēmumi no nomāto līniju mazumtirdzniecības 2005.gadā gandrīz

reizes pārsniedza tās tuvākā sekotāja Valsts AS „Latvijas Dzelzceļš” ieņēmumus 2005.gadā. Komisija šaubās vai Valsts AS „Latvijas Dzelzceļš” spēj ietekmēt SIA „Lattelecom” tirgus varu nomāto līniju mazumtirdzniecības tirgū, pamatojoties uz SIA „Lattelecom” nomāto līniju mazumtirdzniecības tarifu nemainību pēdējo četru gadu laikā. Šāda konkurētspējīga alternatīva nomāto līniju pakalpojumu sniedzēja trūkums ierobežo pat liela pakalpojumu lietotāja kompensējošo pirktspēju, jeb spēju samazināt vēsturiskā operatora tirgus varu. Komisija uzskata, ka šī ziņojuma pārskata periodā nepastāv reāla varbūtība, ka tirgū izveidosies komersants, kurš ierobežos SIA „Lattelecom” ietekmi tirgū. Šķēršļi galalietotāja izvēlei galvenokārt saistīti ar SIA „Lattelecom” un alternatīvo nomāto līniju pakalpojumu sniedzēju tīkla pārklājumu. Pašlaik SIA „Lattelecom” tīkls ir dublēts tikai atsevišķās, blīvi apdzīvotās Latvijas Republikas vietās. Šāda situācija nozīmē, ka galalietotājam ne vienmēr ir iespēja izvēlēties starp vairākiem nomāto līniju pakalpojumu sniedzējiem, jo alternatīvu pakalpojumu sniedzēju tīkla pārklājums var nesniegties līdz galalietotāja izvēlētajai vietai.

7.9. Secinājumi

Komisija ir izvērtējusi 7.tirgu un ir secinājusi, ka elektronisko sakaru pakalpojumu komersants SIA „Lattelecom” ir komersants ar būtisku ietekmi iepriekšminētajā tirgū. Par SIA „Lattelecom” būtisko ietekmi tirgū liecina tās tirgus daļa – ██████████ 2005. gadā. SIA „Lattelecom” ietekmi tirgū būtiski nostiprina tās mēroga un vēriena ekonomikas priekšrocības kā arī vertikālā integrācija. Papildus Komisija ir novērojusi, ka pastāv ekonomiska rakstura šķēršļi ienākšanai tirgū. Tāpat Komisija ir novērojusi, ka praktiski nepastāv kompensējošā pirktspēja un ka potenciālās konkurences attīstības iespējas šī ziņojuma pārskata periodā ir maz ticamas. Arī tarifu nemainība kopš tirgus liberalizēšanas liecina par efektīvas konkurences trūkumu 7.tirgū.

8. Speciālu prasību (saistību) noteikšana.

Saskaņā ar ESL 31. pantu Komisijai ir tiesības, pamatojoties uz tirgus analīzes rezultātiem, piemērot, saglabāt, grozīt vai atcelt saistības komersantiem ar būtisku ietekmi konkrētajā tirgū, lai konkrētajā tirgū nodrošinātu efektīvu konkurenci.

ESL 31. panta otrā daļa nosaka, ka:

Ņemot vērā ESL 31. panta pirmajā daļā minētos elektronisko sakaru pakalpojumu tirgus analīzes rezultātus, Komisija nosaka, vai konkrētajā tirgū ir efektīva konkurence. Ja tirgus analīzes rezultātā Komisija konstatē, ka tirgū nav efektīvas konkurences, tā pieņem lēmumu par analīzes rezultātā konstatētajām problēmām adekvātu un samērīgu speciālu prasību piemērošanu, saglabāšanu, grozīšanu vai atcelšanu elektronisko sakaru komersantiem Komisijas noteiktajā kārtībā.

Ja Komisija konstatē, ka tirgū ir efektīva konkurence, tā nepiemēro vai atceļ speciālās prasības elektronisko sakaru komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū.

Nosakot konkrētas saistības elektronisko sakaru komersantiem, Komisija ievēro arī vispārējos EK definētos elektronisko sakaru nozares regulēšanas mērķus:

- konkurences veicināšanu;
- vienota iekšējā tirgus attīstību Eiropas Kopienā;
- ES pilsoņu interešu ievērošanu.

Saskaņā ar ESL 8. panta 1.daļas 3.punktu, 39., 44., 45., 60. un 61.pantu elektronisko sakaru komersantam ar būtisku ietekmi tirgū Komisija var uzlikt šādas saistības:

- caurredzamības saistības,
- tarifu regulēšanas un izmaksu aprēķināšanas saistības,

Komisija, piemērojot elektronisko sakaru komersantam ar būtisku ietekmi tirgū iepriekš minētās saistības, ievēro objektivitātes, caurredzamības, samērības un vienlīdzības principus atbilstoši risināmās problēmas būtībai un regulēšanas mērķiem. Pirms tiek pieņemts lēmums par saistību uzlikšanu, Komisija konsultējas ar elektronisko sakaru tirgus dalībniekiem.

8.1. Caurredzamības saistības

Komisija, saskaņā ar ESL 8.panta 1.daļas 3.punktu, nosaka elektronisko sakaru komersantiem ar būtisku ietekmi tirgū, kurā tiek sniegti nomāto līniju pakalpojumi, lietotājiem piedāvājamo nomāto līniju minimālo pakalpojumu kopu.

ESL 39.panta 3.daļa nosaka, ka elektronisko sakaru komersants ar būtisku ietekmi tirgū izstrādā nomāto līniju pamatpiedāvājumu Komisijas noteiktajā kārtībā un nodrošina tā publisku pieejamību.

ESL 39.panta 4.daļas 3.punkts nosaka, ka Komisijai ir tiesības noteikt grozījumus publicētajā nomāto līniju pamatpiedāvājumā, ja tā nosacījumi neatbilst Komisijas prasībām.

Komisijas padome 2005.gada 31.augusta sēdē ar Komisijas padomes lēmumu Nr.186 (protokola Nr.37(246),6.p.) apstiprināja Noteikumus par pamatpiedāvājuma izstrādes kārtību, iekļaujamo informāciju un publicēšanu (turpmāk – Pamatpiedāvājuma noteikumi).

ESL 44.panta 2.daļa nosaka, ka Komisija nosaka prasības attiecībā uz nomāto līniju pamatpiedāvājumā iekļaujamo informāciju un šī pamatpiedāvājuma publicēšanu. Pamatpiedāvājuma noteikumu 2.pants nosaka, ka komersants ar būtisku ietekmi tirgū izstrādā un publicē pamatpiedāvājumu viena mēneša laikā no Komisijas lēmuma par attiecīgo saistību noteikšanu spēkā stāšanās dienas. ESL 45.panta 3.daļa nosaka, ka elektronisko sakaru komersantiem ir pienākums informēt Komisiju par nomāto līniju pamatpiedāvājuma publicēšanu ne vēlāk kā triju darba dienu laikā pēc nomāto līniju pamatpiedāvājuma publicēšanas.

8.2. Tarifu regulēšanas un izmaksu aprēķināšanas saistības

ESL 60.panta 2.daļa nosaka, ka elektronisko sakaru komersantam ar būtisku ietekmi tirgū Komisija var piemērot galalietotājiem sniegto elektronisko sakaru pakalpojumu tarifu regulēšanas pasākumus (tajā skaitā noteikt tarifu aprēķināšanas metodiku, apstiprināt tarifus, uzlikt saistības tarifu tuvināšanai izmaksām vai attiecīgā pakalpojuma tarifiem salīdzināmos pakalpojumu tirgos, piemērot elektronisko sakaru pakalpojumu izmaksu attiecināšanas un aprēķināšanas metodiku un citus tarifu regulēšanas pasākumus).

ESL 60.panta 4.daļa nosaka, ka, ja elektronisko sakaru komersantam ir pienākums tuvināt tarifus izmaksām, tam jāpierāda Komisijai, ka tarifi ir veidoti no pamatotām izmaksām, ieskaitot samērīgu peļņu par veiktajām investīcijām. Komisija var pieprasīt, lai elektronisko sakaru komersants, kuram ir būtiska ietekme tirgū, sniedz savu tarifu un izmaksu pilnīgu pamatojumu. Ja Komisija konstatē, ka tarifā iekļautās izmaksas nav pilnībā pamatotas vai tarifi nav tuvināti izmaksām, tā ir tiesīga apturēt šo tarifu piemērošanu un noteikt tarifu augšējo robežu vai arī uzdot elektronisko

sakaru komersantam koriģēt tarifus. Noteiktās saistības ir spēkā tikai laikposmā, kurā elektronisko sakaru komersantam ir būtiska ietekme konkrētajā tirgū.

ESL 61.pants nosaka, ka elektronisko sakaru komersantam ir tiesības ieviest galalietotājiem sniegto elektronisko sakaru pakalpojumu tarifu plānus un noteikt galalietotājiem sniegto elektronisko sakaru pakalpojumu tarifu atlaides, izņemot gadījumus, kad Komisija šādas atlaides ir atzinusi par nevienlīdzīgām.

ESL 60.panta 1.punkts nosaka, ka elektronisko sakaru komersants nodrošina galalietotājiem sniegto elektronisko sakaru pakalpojumu tarifu, tarifu plānu un tarifu atlaižu atklātumu un publisko pieejamību.

8.3. Komersants ar būtisku ietekmi tirgū

8.3.1. SIA „Lattelecom”

Ņemot vērā tirgus analīzes rezultātus, Komisija nosaka SIA „Lattelecom” kā komersantu ar būtisku ietekmi nomāto līniju minimālās kopas nodrošinātas Latvijas Republikas teritorijā tirgū.

Ievērojot iepriekš minēto, Komisija saskaņā ar ESL nosaka SIA „Lattelecom” šādas saistības (speciālas prasības):

1) Caurredzamības saistības

SIA „Lattelecom” izstrādā un publisko nomāto līniju minimālās kopas pamatpiedāvājumu saskaņā ar Komisijas noteikto kartību, kurā piedāvā nomāto līniju minimālo kopu atbilstoši Komisijas noteiktajam.

Komisijai ir tiesības grozīt nomāto līniju minimālās kopas pamatpiedāvājumu.

Saistība kavē komersanta ar būtisku ietekmi tirgū būtiskas ietekmes iespējamo izmantošanu un samazina šķēršļus ienākšanai tirgū.

SIA „Lattelecom” izstrādātajam un publicētajam nomāto līniju minimālās kopas pamatpiedāvājumam jānodrošina, ka:

- netiek nepamatoti atteikts pakalpojums lietotājam, kurš to pieprasa;
- visiem lietotājiem, kuri pieprasa pakalpojumu, tiek piemēroti līdzvērtīgi nosacījumi pakalpojuma saņemšanai.

2) Tarifu regulēšanas saistības

SIA „Lattelecom” ir pienākums tuvināt nomāto līniju minimālās kopas pakalpojumu tarifus pakalpojumu sniegšanas izmaksām ņemot vērā peļņu par veiktajām investīcijām.

SIA „Lattelecom” ir pienākums aprēķināt pakalpojumu sniegšanas izmaksas un iesniegt Komisijai ziņojumu par izmaksu aprēķināšanu un attiecināšanu saskaņā ar Komisijas apstiprināto elektronisko sakaru pakalpojumu izmaksu aprēķināšanas un attiecināšanas metodiku nomāto līniju minimālās kopas pakalpojumiem, ieņēmumi no kuru sniegšanas aprēķinot tos par katru pakalpojumu atsevišķi iepriekšējā pārskata gadā pārsniedza divpadsmit tūkstošus latu.

SIA „Lattelecom” pierāda Komisijai, ka tarifi ir tuvināti izmaksām, ņemot vērā peļņu par veiktajām investīcijām.

SIA „Lattelecom” nodrošina galalietotājiem sniegto elektronisko sakaru pakalpojumu tarifu, tarifu plānu un tarifu atlaižu atklātumu un publisko pieejamību.

Komisija novēros, vai kādu saistību piemērošana vai nepiemērošana neveido problēmas konkrētajā tirgū vai netiek ierobežota konkurences attīstība. Ņemot vērā tirgus attīstību, Komisija patur tiesības piemērot jaunas, atcelt vai grozīt esošās saistības.

Saīsinājumi

ADSL: asimetriskā ciparu abonentlīnija

ATM VPN: asinhronās pārsūtīšanas režīma virtuālais privātais tīkls

DSL: ciparu abonentlīnija EK: Eiropas Kopiena

ESL: Elektronisko sakaru likums

ET: Eiropas Kopienu Tiesa

HHI: Hirfendāla-Hiršmana indekss

HMT: hipotētiskā monopolista tests

IP: interneta protokols

IP VPN: interneta protokola virtuālais privātais tīkls

SDSL: simetriskā ciparu abonentlīnija

VPI: Valsts pārvaldes iestāde